

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו-ט"ז) כי במצוותך האמנות – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **הצמית ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מקף** פשטא – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דקא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרשא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דקא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** בד"ב בורר לימוד במשמע אחד מרב משמעויות; **פסק** I – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, I; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מנה רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמל, רמז לכלל הפרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרשא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור מחיצה, עמירה, שגנה = שכחה; **פזר** – דרוש הפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

לטובת הבנת הנושא ויצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

1.1 שמות א,א:

שמות שמות א,א: ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו פאוו:

ואלה – רביע, בתפקיד ארבע **שמות בני ישראל הבאים** ע"פ **בעה"ט** – ר"ת שבי"ה, אף כשהיו בשביה לא שינו שמותם. **מדרש תנחומא (בובר) פרשת בלק סימן כה** [כה] וישב ישראל בשטים (במדבר כה א). ילמדנו רבינו בזכות כמה דברים נגאלו ישראל ממצרים, כך שנו רבותינו **בזכות ד' דברים** נגאלו ישראל ממצרים, שלא שינו שמם, ולא שינו לשונם, ולא גילו מסתורין שלהם, ולא נפרצו בעריות.

ויקרא רבה (וילנא) פרשה לב רב הונא (גי' חונה) אמר בשם בר קפרא בשביל ד' דברים נגאלו ישראל ממצרים שלא את שמם ואת לשונם ולא אמרו לשון הרע ולא נמצא ביניהן אחד מהן פרוץ בעוהה

מנחם ציון פרשת בשלח וזה היה החסד נעורים שאמרו חז"ל [ויק"ר פ"ב ה] בשביל ג' דברים נגאלו ממצרים שלא שינו שמם ולשונם ומלבושם,

[ספר מוסרי הרמב"ם, מובאת דרשת האדמו"ר מבעלז זלה"ה, שנת התרצ"ז] איתא במד"ר פר' זו, וכן במד"ר שה"ש ובמדרש שוח"ט בשביל ד' דברים נגאלו ממצרים: (א) שלא שינו את שמם, (ב) שלא שינו את לשונם, (ג) שדברו בלשון הקודש, (ד) שהיו גדורים בעריות, (ה) שלא שינו את מלבושם. ואיתא עוד במדרש רבא פרשה זו דרש רבי עקיבא בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים וגו'

מלת **ואלה** – מוטעמת בטעם רביע, מרמז למסורת לדרוש ארבעה דברים, ששמרו עליהם בשביה של מצרים ובזכותם נגאלו ממצרים. ע"פ וי"ר ותנחומא ארבעה הדברים הם: שם, לשון, הימנעות מלשון הרע – שמרו מסתורין שלהם, לא נפרצו בעריות, ובגירסה אחת מוציא לשון הרע – מיסתורין ומכניס לבוש. **אכן מנחם ציון** ועוד מפרשים הייתה בידיהם גירסה של [ויק"ר פ"ב ה] בשביל ג' דברים נגאלו ממצרים שלא שינו שמם ולשונם ומלבושם, ולא מצאתי גירסה זאת. בכל אופן במיזוג בין הגירסאות נקבל בנוסף לשמירת השם העברי את לשון, שמירת לשון, שמירה מעריות, מלבוש עברי.

שמות א,יב:

ויאשר יעני אתו כן ירבה וכן ירץ ויקצו מפני בני ישראל:

ויקצו – זקף-גדול, ענין בעל שלוש נקודות כאשר אפשר ששתיים מהן באופן אחד ואחת באופן אחר.

רש"י (טט - המצרים) קצו בחייהם כלומר המצרים מאסו בחיי עצמם, והסיבות לכך:

רש"י (א) ורבותינו דרשו כקוצים היו בעיניהם. **תורה שלמה (קלא) (קלב) ובמדרש הגדול** אמר ר' יוחנן שהיו (בני ישראל) דומין ביניהם כקוצים.

(ב) **יוסף דעת על רש"י** (שמצרים) היו בעיני עצמם כקוצין המושלכים בין הנטיעות.

(ג) **זהר ח"ב י"ח** דהוו מתעקצי ממלאכי השרת כהני קוצי דמעקצי בהו אינשי.

שמות שמות א,יז: ותיראן המילדת את-האלהים ולא עשו פאשר דבר אליהן מלך מצרים:

ותחיינן את-הילדים:

... **[ותחיינן]** – טפחא, בתפקיד רבוי כאיתא ב-**מדרש רבה** - החייו לא רק הילדים הבריאים אלא גם שנולדו עם מומים ורפאו אותן, **בבלי סוטה יא,ב** - תנא: לא דיין שלא המיתו אותן, אלא שהיו מספיקות להם מים ומזון:

ותחיינן – טפחא, בתפקיד שנוי משמעות ע"י פתיחת טפח לקבל האפיון מהסילוק כנדרש ב- **שמות רבה (וילנא) פרשה א** ... ותחיינן אלו האמהות, כמו שהחיו הילדים כך החייו האמהות. **פסיקתא זוטרתא (לקח טוב)** תנא לא דיין למילדות שלא המיתו אותם, אלא שהיו מספיקות לאימותן של ילדים מים ומזון:

שמות ב,ט:

ותאמר לה בת-פרעה היליכי את-הילד הזה והינקהו לי ואני אתן את-שכרך:

ותקח האשה הילד והיניקהו:

ותאמר לה בת-פרעה - דרגא מונח רביע (מר"ד), אחד מ-59 (נד"ה) מופעים בתורה, בתפקיד תיקון הקלוקל של חטא האדם הראשון וגם גלות השכינה וחזרתה. בחירת בת-פרעה לתת את התינוק לאמו העבריה להנקה, פותחת את תהליך הגאולה של כנסת ישראל והשכינה מגלות מצרים. הגואל מתגדל בבית היצר הרע ומשפיע על הקליפה. כך נפתח תהליך יציאת שכינה מגלותה.

ע"פ פר' בראשית רבה וזוהר פר' במדבר השכינה הסתלקה מהתחוננים עד לרקיע השביעי בשבעה חטאים של דורות אדם שונים, פסוק זה פותח את תהליך חזרת השכינה מרקיע הראשון לתחוננים במתן תורה ע"י משה רבנו והוא המסיים את שבע החזרות של השכינה מרקיע שביעי לתחוננים כביום בריאת האדם. כמעט לכל השלבים אותרו מופעי מר"ד מתאימים.

שמות ב,יא: [ו] וינקל הילד ותבאנהו לכת-פרעה ויהי-לה לבן:

ותקרא שמו משה ותאמר כי מן-המים משיתיהו:

[וא] ויתיו בים-הים וינקל משה ויצא אל-אחיו ויבא בסבלתם:

ויבא איש מצרי מכה איש-עברי מאחיו:

אור החיים ... כי לא השיגה לידע בחינת השם כי שמו נפלאות יגיד וצא ולמד מה שכת' בספר הזוהר מה ירמוז שם זה וה' השם שמות בארץ שם בפייה שם משה וגו'

• **טט** - **משה ותאמר** - זקף-קטן זקף-גדול, (א) תבנית של דבר שחוזר וקורה, כמו שמשתה, מלטה, הוציאה אותו כך הוא יחזור וימלט ויוציא אחרים ממצרים וממי ים סוף שהרי גם ישראל נידונו במעבר ים סוף.

• (ב) התבנית זקף-קטן זקף-גדול מורה לעתים על גלוי רצון ה' באמצעות נבואה, רוח הקדש, מלאך, בת קול. כאן במאמר **ספורנו** משיתיהו מן המים אחר שהיה מוטל בתוכם וזה לא היה כי אם **בגזרת עירן** כדי שימלט הוא את האחרים. **אור החיים** כי שמו נפלאות

ב"ה טוב טעם ודעת למדני פשוט (ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התע"ט; **תפצית ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרשא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקפ** – בד"כ בורר לימוד במשמע אחד מרב משמעויות; **פסק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמל, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה, עמירה, שגנה = שכחה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיון לנשוא אחר בהלכה:

יגיד ... וה' השם שמות בארץ שם בפיה שם משה וגו'

- (ג) (ב) **כי מן-המים משיתהו** - סלוק (ביא) **ניתיו** - פסק, **והאמר כי מן-המים משיתהו**: **ניתיו** כעין מידה סדור שנחלק להודיע שבקביעת שמו ע"פ ה' כך הוא היה, היא משה אותו ומשה (האיש) משה (ממלט) אחרים

שמות ביא:

יאי **ניתיו** **במים** **ההם** **וינקל** **משה** **ניצא** **אל-אחיו** **ויצא** **בסבלתם**
ויצא **איש** **מצרי** **מפה** **איש-עברי** **מאחיו**:

רש"י (יא) **ויגדל משה** - הלא כבר כתב: "ויגדל הילד" (לעיל, י). אמר רבי יהודה ברבי אילעאי (ראה תנ"ב וירא יז): הראשון לקומה והשני לגדולה, שמינהו פרעה על ביתו.

רמב"ן (יא) **ויגדל משה ויצא אל אחיו** - שגדל והיה לאיש; כי מתחלה אמר "ויגדל הילד" (לעיל, י), שגדל עד שלא היה צריך לגמלה אותו, ואז הביאתהו "לבית פרעה ויהי לה לכן" (שם), כי לפני מלכים יתיצב (ע"פ מש' כב, כט), ואחרי כן גדל והיה לאיש דעת. וטעם **ויצא אל אחיו** - כי הגידו לו אשר הוא יהודי (ע"פ אס' ג, ד), והיה חפץ לראותם בעבור שהם אחיו; והנה הסתכל בסבלותם ועמלם, ולא יכול לסבול, ולכן הרג המצרי המכה הנלחץ.

רלב"ג (יא) **ויצא אל אחיו** - יתכן שהיה מפורסם בבית פרעה כי משה היה עברי, ולזה ידע משה שהוא עברי; או הודיעה לו זה בת פרעה.

י"א **וינקל משה ויצא אל-אחיו** - מהפך פשטא מונח זקף-קטן, שני לימודים מצד זקף-קטן ולפעמים לימוד שלישי מהמונח שלפני זקף-קטן. לימוד כפשוטו, שגדל והיה לאיש דעת, ועוד לימוד כפשוטו שהגיע לגדולה שמינהו פרעה על ביתו. ולימוד שלא כפשוטו – שמינהו לגדולה למרות הידיעה שהוא עברי ומשה למרות שגדל בבית פרעה היה חפץ לראות אחיו ולא יכול לסבול סבלותם.

שמות שמות ביד:

ויאמר מי שמך לאיש שר ושפט עלינו הלהרנני אתה אמר פאשר הקנת את-המצרי
ויצא משה ויאמר אכן נודע הדבר:

רש"י **מי שמך לאיש?** - והרי עודך נער [תנח" שמואל]. תבנית הטעמים גרשיים קדמא מצביעה באופן כללי על הקדמת המאוחר לפני האמור להיות מוקדם, כי לטענת המדבר משה עודנו נער ולא איש.

שמך לאיש שר ושפט תבנית הטעמים גרשיים קדמא מהפך פשטא המופיעה בתורה 12 פעם מלמדת על דבר האמור להיות מאוחר המתגלה מוקדם, מושעה, ויתגלה שוב. כאן התגלות מוקדמת של הגואל, בינתיים הוא התעלם והמשך התגלותו בא שנים רבות אח"כ.

דרשה בחסרון טעם פסק

שמות ב, כא: **ויצא משה לשבת את-האיש ויתן את-צפורה בתו למשה:**

שמות שמות ג, ד: **ויצא ה' כי סר לראות ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה ויאמר משה הנני:**

ויצא משה - בטעמים מרכא טפחא, תרגום אונקלוס (ת"א) וצבי משה ופירוש צבי - רצון בגי' 346 עולה מש"ה עם הכולל (עה"כ), עם הכולל משמעו להוסיף אחד עבור המלה בכללותה, ומשמעות הכולל היינו הרוחני המקיף את משה, כעין משה של למעלה (בארמית דלעילא) ואז המלה **משה** זה כעין הרוחני הפנימי של משה, כעין משה של מטה (בארמית דלתתא)

צבי - באתב"ש: צ' מחלף בה', ב' מחלף בש', י' מחלף במ', י" מחלף ב-הש"מ וזאת תמונת מראה כעין המושג אספקלריה מאירה (בהבנה של מראה) של אותיות מש"ה, כנאמר ב-**במדבר בהעלתך יב, כ** **פה אל-פה אנדבר-בו ומראה וקלא כחידת ותמנת ה' וביט ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה:**

ובהמשך בסנה (שמות ג ד) נאמר משה משה (בטעמים מרכא טפחא)(ע"פ זוהר הפעם היחידה בתנ"ך של קריאה כפולה בשם אדם ע"י ה' ואין בה פסיק, לעומת אברהם | אברהם, יעקב | יעקב, שמואל | שמואל)

ויצא משה (ת"א) = וצבי משה; צבי (תרגומו) = רצון (גי') = מש"ה עה"כ (מקיף, היינו משה דלעילא)

צבי (אתב"ש) = הש"מ (כעין תמונת ה' יביט) (כעין תמונת מראה) מש"ה

משה משה (ללא פסק) אין הפרש בין משה דלעילא ומשה דלתתא, **משה** כולו ביטול מפני **רצון השם** היינו **עשה רצונו כרצונו**

כדי שיעשה רצונו כרצונו

הסבר נוסף

שמות ב, כא: **ויצא משה לשבת את-האיש ויתן את-צפורה בתו למשה:**

ויצא משה - תרגום אונקלוס וצבי משה, פירוש וצבי - רצון, רצון' גי' 346, שהוא גם גי' מש"ה עם הכולל. עם הכולל משמעו להוסיף אחד עבור המלה בכללותה. ואפשר לומר שמשמעותו של הכולל היינו החלק הרוחני המקיף את משה, כעין משה דלעילא, משה איש הא-לקים. ולפי זה וצבי (שפי' רצון שבגי' משה עה"כ) **משה** זה כעין הכפילות של הכתוב (**שמות שמות ג, ד**) **ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה ויאמר**

משה משה ויאמר הנני:

שני הפסוקים משמעותם שגופו של משה הוא כעין החלק הרוחני המקיף את משה, כי משה רבנו טיהר גופו והפכו לרוחני.

ויובן ביותר שהמלים **משה משה** נכתבו ללא פסק ביניהם (ע"פ זוהר הפעם היחידה בתנ"ך של קריאה כפולה בשם אדם ע"י ה' ואין בה פסיק) כרמז לחיבור משה שלמטה לרוחני שבו שלמעלה.

רמז נוסף להנ"ל **צבי** באתיות אתב"ש **השם** כעין הנאמר עליו **משה איש הא-לקים**

השם משה זה כעין תמונת מראה הנאמר על משה (**במדבר בהעלתך יב, כ**) **פה אל-פה אנדבר-בו ומראה וקלא כחידת ותמנת ה' וביט**

משה רבנו הגיע לדרגה עילאה זו בביטול רצונו מפני רצון השם כנאמר **אבות פ"ב מ"ד עשה רצונו כרצונו, כדי שיעשה רצונו כרצונו, בטל רצונו מפני רצונו, כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונו.**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טוד"ל) כי במצוותך האמנית – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **תמצית ההשערות**: **אנתח**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דקא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרשא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דקא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקא – בד"כ בורר לימוד במשמע אחד מרב משמעויות; פסק 1 – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרשא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה, עמירה, שגגה = שכחה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנשוא אחר בהלכה:

1.2 שמות א,א

שמות ב,י:

[ו] וַיִּנְבֵּל הַיָּלֶד וַתְּבַאֲהוּ לְבַת-פְּרֹעֹה וַיְהִי-לָהּ לְבֵן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר כִּי מִן-הַמַּיִם מְשִׁיתָהוּ:

נחזור על הכתוב בשנת התשע"א עם חידוש

אור החיים ... כי לא השיגה לידע בחינת השם כי שמו נפלאות יגיד וצא ולמד מה שכת' בספר הזוהר מה ירמוז שם זה וה' השם שמות בארץ שם בפיה שם משה וגו'

- **טט – מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר** – זקא-קטן זקא-גדול, (א) תבנית של דבר שחוזר וקורה, כמו שמשטה, מלטה, הוציאה אותו כך הוא יחזור וימלט ויוציא אחרים ממצרים וממי ים סוף שהרי גם ישראל נידונו במעבר ים סוף.
- (ב) התבנית זקא-קטן זקא-גדול מורה לעתים על גלוי רצון ה' באמצעות נבואה, רוח הקדש, מלאך, בת קול. כאן במאמר **ספרנו** משיתיהו מן המים אחר שהיה מוטל בתוכם וזה לא היה כי אם **בגזרת עירין** כדי שימלט הוא את האחרים. **אור החיים** כי שמו נפלאות יגיד ... וה' השם שמות בארץ שם בפיה שם משה וגו'
- (ג) **[ו] כִּי מִן-הַמַּיִם מְשִׁיתָהוּ [יא] וַיְהִי** – פסק, **וַתֹּאמֶר כִּי מִן-הַמַּיִם מְשִׁיתָהוּ: וַיְהִי** כעין מידה סודר שנחלק להודיע שבקביעת שמו ע"פ ה' כך הוא היה, היא מְשִׁיה אותו ומְשִׁיה (האישי) מְשִׁיה (ממלט) אחרים

מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר – זקא-קטן זקא-גדול, גי' מלות הטעמים 576 (תקע"ו) גי' המלים המוטעמות 992 תתקצ"ב, הפרש ל-תקע"ו 416 תי"ו **מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר** אוצר הגי' הרב יר"פ זצ"ל 992 עולה,

1. שכול"ת נר"ד – משה בעל ריח נעים, המשיח כמשה יבחין בחוש הריח **וַיְהִי וַיְהִי בְּיָרֵאתָ ה'** (**ישעיהו יא,ג**) של כל אחד
 2. עו"ל מלכו"ת שמי"ם – משה עבד ה' מוחלט, כולו קבלת עול מלכות שמים
 3. ימי"ן הוי"ה רוממ"ה ימי"ן הוי"ה עוש"ה חי"ל (תהלים קיח – טז)
- ההפרש מתקע"ו 416 עולה משי"ח ואליה"ו:

שמות שמות ב,יד:

וַיֹּאמֶר מִי שְׁמִי לְאִישׁ שֶׁר וְשִׁפְטָ עֲלֵינוּ הֲלֹהֵרְגֵנוּ אֵתָּה אֹמֵר פֶּאֶשֶׁר הֲרַגְתָּ אֶת-הַמִּצְרִי וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֲכֵן נִדְבַע הַדָּבָר:

הסבר בפסוק מהסיפא אל הרישא

וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֲכֵן נִדְבַע הַדָּבָר:

מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֲכֵן נִדְבַע הַדָּבָר – ר"ת מ' ו' א' נ' ה' = אמונ"ה, אפשר מסביר פי' רש"י מלשינות לגויים כעין חוסר אמונ"ה בגאולה **נִדְבַע** לי **הַדָּבָר** שהייתי תמיה עליו: מה חטאו ישראל מכל שבעים לשון (ג"א אומות) להיות נרדים בעבודת פרך? אבל רואה אני שהם ראויים לכך.

אֲכֵן – גי' ע"א עם ישראל לעומת שבעים לשון (ג"א אומות)

אֲכֵן נִדְבַע הַדָּבָר – ס"ת נע"ר, (בשם ר'א'שגב) מדרש שנע"ר ראהו וספר לאנשים שמצאם נצים (מדרש דתן ואבירם) והם ספרו זאת לפרעה.

אֲכֵן נִדְבַע הַדָּבָר – טפחא מרכא סלוק, **נִדְבַע** – מרכא, מרבה **הַדָּבָר** – סלוק, מגביל. אפשר כי מה שהיה בידיעה מוגבלת של נע"ר התרבה לנצים, **אֲכֵן** – טפחא פותחת טפח ומתאפיינת ע"י **נִדְבַע הַדָּבָר** וטופחת על מנת להטפוח ומקדמת את האפיון המשותף אל הכתוב לפניו **וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר** וכאן ממשיך כפי' רש"י

רש"י וַיִּירָא מֹשֶׁה – [כפשוטו. ומדרשו (ראה שם): דאג לון על שראה בישראל רשעים דילטורין, אמר: מעתה שמא אינן ראויין

ליגאל? **אֲכֵן נִדְבַע הַדָּבָר** – כמשמעו. ומדרשו (ראה **תנ"ב וארא יז**): **נִדְבַע** לי **הַדָּבָר** שהייתי תמיה עליו: מה חטאו ישראל מכל שבעים לשון (ג"א אומות) להיות נרדים בעבודת פרך? אבל רואה אני שהם ראויים לכך.

וַיִּירָא מֹשֶׁה – המלים מלמדות כפשוטו של מקרא, פחד על גלוי הריגת המצרי.

וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר – מהפך פשטא זקא-קטן, זקא-קטן מרמז לשני לימודים, ונראה שכאן שניהם יוצאים (=מהפכים) מהפשט, (א)

וַיִּירָא – המדרש מוציא מענין יראה ומעביר ללשון ראה על שראה בישראל רשעים דילטורין,

(ב) **וַיִּירָא** – המדרש מוציא מענין יראה ומעביר ללשון **דאג לו** ... אמר: מעתה שמא אינן ראויין ליגאל? מפני חטא המלשינות.

מדרך הסבר זאת גם יובן כי פעולת משה לגאולה הייתה מוקדמת מזמן יעודה כי עדיין לא הוכן לשאת את כל ישראל על כל דעותיהם והתנהגותם.

רש"י מִי שְׁמִי לְאִישׁ ? – והרי עודך נער (**ראה תנח' שמות י**).

תבנית הטעמים גרשיים קדמא מצביעה באופן כללי על **הקדמת המאוחר** לפני האמור להיות מוקדם, כי לטענת המדבר משה עודנו נער ולא איש.

שְׁמִי לְאִישׁ שֶׁר וְשִׁפְטָ תבנית הטעמים גרשיים קדמא מהפך פשטא המופיעה בתורה 12 פעם מלמדת על דבר האמור להיות מאוחר המתגלה מוקדם, מושעה, ויתגלה שוב. כאן התגלות מוקדמת של הגואל, בינתיים הוא התעלם והמשך התגלותו באה שנים רבות אח"כ.

רש"י הֲלֹהֵרְגֵנוּ אֵתָּה אֹמֵר ? – מכאן אנו למדין שהרגו בשם המפורש (ראה שם).

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התע"ט; **המצבת ההשערות**: **אתנח**, **סלוק** – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; **מקף** פשטא – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרשא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** בד"ב בורר לימוד במשמע אחד מרב משמעויות; **פסג** – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) **דרוש בפסוק** כבענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **תרסא** – **דרוש בפסוק** שיעור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – **דרוש בפסוק** ולפניו שיעור מחיצה, עמירה, שגנה = שכחה; **פזר** – **דרוש בפסוק** רעיון לנושא אחר בהלכה:

שר ושפט עלינו תלה רגלי אנתה אמר – פעמיים זקף-קטן, חוזר וקורה א' חושדו שיהרגהו כמו את המצרי בשם "ת-כה" ב' משה סבר שיש בם דילטורין החוזרים ומספרים לשון הרע ורכילות.

שמות ג, טז:

לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אליהם ה' אליה אבתיכם נראה אלי אלהי אברהם יצחק ויעקב לאמר פקד פקדתי אתכם ואת העשוי לכם במצרים:

במדבר בהעלותך יא, טז

ויאמר ה' אל-משה אספה-לי שבועים איש מזקני ישראל

אשר ידעת כי-הם זקני העם ושטריו

ולקחת אתם אל-אהל מועד והתיצבו שם עמך:

ראה בבלי יומא כח, ב

...דאמר רבי חמא ברבי חנינא מימיהן של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם. היו במצרים ישיבה עמהם שנאמר

(שמות ג, טז) לך ואספת את-זקני ישראל - מונח גרשיים מונח רביע, כעין יצא מן מהכלל ללמד על הכלל

היו במדבר ישיבה עמהם שנאמר **(במדבר בהעלותך יא, טז) אספה-לי שבועים איש מזקני ישראל** - גרשיים מונח זרקא מונח סגול -

בפסוק במדבר גם מרמז לרוח הקודש המתוספת על הסנהדרין, שמכוונים דבריהם לדעת עליון

שמות ג, כא, כב:

[כא] ונתתי את-חן העם-הזה בעיני מצרים

והיה כי תלכוני לא תלכוני ריקם:

[כב] ושאלה אשה משכנתה ומנחת ביתה פלי-כסף וכלי זהב ושמלת

ושמחם על-בניהם ועל-בנותיהם ונצלהם את-מצרים:

כ"א - ונתתי את-חן העם-הזה בעיני מצרים - אתנח

והיה כי תלכוני - פשטא מונח זקף-קטן - אפשר שזה זה חלק התיאור במידה לימוד אלפניו ולאחריו.

לא תלכוני ריקם - מרכא טפחא סלוק. זה חלק ההלכה במידה לימוד אלפניו ולאחריו תבנית.

* **אור החיים** כאן רמז ה' משפט עבד עברי דכתיב בו "לא תשלחנו ריקם הענק תעניק לו".

כ"ב - ושאלה אשה משכנתה - קדמא מהפך פשטא, כעין כתוב שחבירו מלמד עליו,

ע"פ **אור-החיים** הנ"ל אפשר לומר שמצד משפט עבד עברי המצרים אמורים לשלחם עם מענק בעין יפה, ואם לא יעניקו מעצמם ואתם

עומדים לצאת ריקם, אז הבא האפיון מפסוק כ"א לפסוק כ"ב כאן האפיון הוא ההלכה **לא תלכוני ריקם** ולכן **ושאלה אשה משכנתה**

וגו' "

* **רשב"ם** - במתנה גמורה וחלוטה וגו'. בשילוב אור החיים כי זהו משפט עבד העברי ביציאתו.

בסופו של דבר אחרי מכת בכורות על סף היציאה **שמות בא יב, לה-לו** ובני ישראל ... וישאלו ... וישאלו וגו' ע"פ **רש"י** - המצרים העניקו אף מה שלא שאלו.

יש מקום להשוות הפסוקים **ג, כא - כב ויב, לה - לו** כי טעמיהם דומים **שמות בא יב, לו:**

ה' נתן את-חן העם בעיני מצרים וישאלים וינצלו את-מצרים: פ

ג, כב ... פלי-כסף וכלי זהב ושמלת - תביר מרכא טפחא אתנח, תביר מרמז לחלק בין מטרת כלי כסף וכלי זהב ובין מטרת שמלות.

ושמלת – אתנח, מוגבלות לשימוש אישי ואילו כלי כסף וכלי זהב יתרמו להכנת המשכן.

ועל-בנותיהם - מונח זקף-קטן – במלים במקף, ריבה וריבה את הכל בבנות כי מנהגן להתקשט.

* ע"פ **ר"אב"ע** מנהג הנשים לשאול מאת השכנות יותר מהזכרים כלי תכשיט זהב וכסף לשום על צוארי בנים והבנות ונזמים באזנים ובאף אצודה ושחרונים ועכסים.

מדרש פליאה כתוב גדול יהיה הבית האחרון מן הראשון משמע לכאורה שיש רק שני בתי מקדש

וכתוב **שמות שמות ד, ח: והיה אם-לא יאמינו לך ולא ישמעו לקל ה'את הראשון**

והאמינו לקל האחרון:

שמות ד, ט: והיה אם-לא יאמינו גם לשני האתות האלה ולא ישמעו לקלך ולקחת ממימי היאר ושפכת תבשלה והיו

המים אשר תקח מן-היאר והיו להם פיפשת: וכתוב **שמות בא יב, יג: והיה ה'הם להם לאת על הפתים** סימן לבית שלישי כי

גדול יהיה הבית האחרון והכוונה לא בית שני אלא שלישי

שמות בא יב, יג:

והיה ה'הם להם לאת על הפתים אשר אתם שם וראיתי את-ה'הם ופסקתי עלכם

ולא-יהיה ככם נגר למשחית בהפתי בארץ מצרים:

שמות בא יב, יג: והיה ה'הם להם לאת על הפתים, בתים - שתיים, כל בית שעליו דם נחרב וזה האות שנתקיים הפסוק פעמיים

ולכן הבית השלישי שיבנה במהרה בימינו אמן לא יחרב

אם-לא יאמינו לך ולא ישמעו, ולא ישמעו לקלך ולקחת ממימי היאר, על הפתים אשר אתם שם וראיתי את-ה'הם

בשלושה הפסוקים תבנית פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, כעין היקש, דבר שחוזר וקורה להודיע על בנין הבית השלישי שלא יחרב.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוותך האמנות – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרףא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקא** – בד"כ בורר לימוד במשמע אחד מרב משמעויות; **פסק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמא, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה, עמירה, שגגה = שכחה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוזרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

1.3 שמות א,א

שמות שמות ג,א:

וַיִּמְשָׁה ה' יְהוָה רֵעָה אֶת-צֶאֱן יִתְרוֹ חֲתָנוּן פְּתֵן מִדֵּן וַיִּנְהַג אֶת-הַצֶּאֱן אַחֲרַי הַמְדַבֵּר וַיִּבְאֵל אֶת-הַיְהוָה הַרְבֵּה:

וַיִּמְשָׁה ה' יְהוָה רֵעָה – תביר **את-צֶאֱן** – תביר **יתרו חתנו** – מרכא טפחא – יתור לרבות, מה? **פתן מדין** – מרכא סלוק

בפסוק זה – מיעוט אחר מיעוט – לרבות

משני הפסוקים – המיעוט אחר מיעוט זה ע"פ פי' **רש"י** שיתרו מיעט עצמו מע"ז ומשום כך מדין נידוהו ולכן לא שימש ככהן לע"ז אבל זהו כפי' **רש"י בר' ויגש מז,כב** לשון גדולה – (שמות ב טז) כהן מדין, (בר' מא מה) כהן און. ואפשר שמכך נתרבה נהיות גר ראשון אחרי יציאת מצרים ויתר פרשה על שמו בתורה.

דרשה בחסרון טעם פסק

שמות שמות ג,ד וַיִּבְרָא ה' כִּי סָר לְרֵאוֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסֶּנֶה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הַגִּבִּי:

בראשית ב,ד אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהַבְרָאָם בְּיוֹם עֲשׂוֹת ה' אֱלֹהִים אֶרֶץ וּשְׁמַיִם:

שמות ג,ד וַיִּבְרָא ה' כִּי סָר לְרֵאוֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסֶּנֶה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הַגִּבִּי:

שמות כז-תשא לד,ו וַיַּעֲבֹר ה' עַל-פְּנֵי וַיִּקְרָא ה' אֵל רַחֵם וַתִּגַּן אֶרֶץ אֲפִים וַרֵב-חֶסֶד וְאֶמֶת:

מאמר האדמו"ר מ"מ שניאורסאהן זצ"ל זי"ע שבת פרשת שמיני מבה"ח אייר שנת ??? ע' 1365

דוהו מה שארז"ל משה ולא פסיק טעמא בגווייהו.

דהשלימות דבריאת העולם, **"ביום עשות הוי"ה** דלתתא דוקא, מספר ז', שלימות ההיקף, ופסיק טעמא בגווייהו, שיש הפסק בין שם הוי"ה דלתתא ושם הוי"ה דלעילא.

מה שאין כן "משה משה" לא פסיק טעמא בגווייהו, היינו שמשה רבינו כפי שהוא למטה הוא קשור עם ענין משה למעלה, כי נקרא משה על שם **"כי מן המים משיתיהו"** וגו'.

כעין ענין זה **בראשית ויצא זהר קנח א**

תא חזי כגונא דא **שמות כי תשא לד ו יי יי**, תרין עלמין (בשא קל"ח? קל"א? א') נינהו, דא באתגליא ודא באתכסיא, ועל דא פסיק טעמא בגווייהו, ומעלמא דא עד עלמא דא כלא חד:

- תרגום: בא וראה, כמו כן יי יי, שני עולמות הם, זה בגלוי וזה בסתר, ועל כן פוסק הטעם בתוכם, ומעולם זה עד עולם זה הכל אחד: **ה' ו** – מונח פסיק **ה'** שיש פסיק בין שם השם הראשון ובין שם השם השני,

- ט"ו ל – בבירור שנעשה עם הרב יהושע גרוס ה"ו ממערכת פרסום שיחות האדמו"ר נראה מדברי האדמו"ר

שהשם הראשון הוא דלתתא והשם השני הוא דלעילא, וציון הקרא **בראשית ב,ד ביום עשות יי אלהים ארץ ושמים:** היינו:

א' מפני שזאת הפעם הראשונה בתורה שמוזכר שם הוי'

ב' צירוף השמות הוי' א-לקים שייך לבריאת העולמות ע"י הוי' דלתתא (שנמשכים ממנו חב"ד חג"ת נה"י) ושם א-לקים שנמשך ממנו (ששיך אליו) מלכות, ומלכות של כל עולם היא המקור לעולם הנמוך ממנה, ממלכות של עולם אצילות נמשך עולם הבריאה, ממלכות דבריאה נמשך עולם היצירה, ממלכות דיצירה נמשך עולם המעשה.

טט - **ביום** – רביע כאן בתפקיד של הערך ארבע,

ביום עשות יי אלהים – ראשי תיבות בעי"א אלו ראשי תיבות של ארבע העולמות א'צילות י'צירה ב'ריאה ע'שיה.

שמות ג יד:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-מֹשֶׁה אֲנִי ה' אֲשֶׁר אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה וַיֹּאמֶר כֹּה אֶהְיֶה אֶתְּחַבֵּר לְבִנְיָאֵל וְיִשְׂרָאֵל אֶהְיֶה שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם:

שמות ג,יד אהי"ה אשר אהי"ה - רש"י אהיה עמם בצרה זאת אשר אהיה עמם בשעבוד שאר מלכויות (**בדכות ט**) וגו'

ראה ישעיה מ ג (הפטרות נחמו שבת ואתחנן). ראה **תת-פרק גימטריה זקא-קטן זקא-גדול**

ס [ג] קול קורא במדבר פנו תרד ה' ישרו בערבה מסלה לאלהינו:

קול – מונח **קורא במדבר** – זקא-קטן זקא-גדול, גי' $555 = 248 + 307$ = ע"ל רצ"ן (יושבי) סנ"ה = ז"ה אהי"ה אש"ר אהי"ה הפרש מתקע"ו $555 - 576 = 21$ = אהי"ה.

•נשלב בין הכתוב הפירוש והגימטריה

•**קול קורא במדבר** כאילו הנביא ישעיה מזכיר ומודיע ע"ל רצ"ן (יושבי) סנ"ה = ז"ה אהי"ה אש"ר אהי"ה שהבטחתי למשה בסנה במדבר - אהיה עמם בצרה זאת אשר אהיה עמם בשעבוד שאר מלכויות ועתה מתגלה ברוח הקודש פנו דרך ה'. כשם שקב"ה עשה ישור דרך בארבעים שנה במדבר כך יעשה בשעת הגאולה משאר מלכויות.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (כ"ו כי במצוותך האמיתי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **תמצית ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונח** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך; **רבי**; **דרגא** – מוציא; **מחלק**, **ממעט**, **לא ממעט**; **טפחא** = טרחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תכיר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תכיר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תכיר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – בד"כ בורר לימוד במשמע אחד מרב משמעויות; **פסק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **ורקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מנח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; **אזלא** = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) **דרוש בפסוק** כמעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **תרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור מחיצה, עמירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

שמות גיח: ושמעו לקלך

ובאת אתה וזקני ישראל אל מלך מצרים ואמרתם אליו ה' אלתה העבריים נקרה עלינו ועתה נלכה-נא הרהר שלשת ימים במדבר ונבחה לה אלהינו:

זה הפסוק הוא יסוד לעיקר השביעי שנוסח ע"פ רמב"ם ספר המדע הלכות יסודי תורה פ"ז "אני מאמין באמונה שלמה כי נבואת משה רבינו הייתה אמיתית ושהוא היה אב לנביאים (ועוד גי' ולחכמים) לקודמים לפניו ולבאים אחריו".

ויש להסבירו במעגלי הסבר הולכים ומתרחבים כדי לבנות את ההסבר נדבך על נדבך.

בפסוק זה עשרים ושש מלים ועשרים ושש טעמים כולל מקף, ללא געיות. מספר זה מרמז למקור הנבואה משם הוי'

ובאת – פזר, אולי כאן מייבא העקרון של עיקר מעיקרי האמונה, לומד מתבנית טעמי **ושמעו לקלך** – כתבנית שמע ישראל המבטא

עיקר ראשון – בורא לעולם ועיקר שני – היחוד והאחדות בבורא, אל העיקר השביעי אמיתות נבואת משה רבנו

אתה – תרסא, בתפקיד בעל בחינה נעלה כעין במחיצה לעצמו, ובתפקיד שורש ומקור, משה כאב לנביאים ולחכמים

וזקני ישראל – קדמא ואזלא, קדמא במובן שמשה אב בנבואה לבאים לפניו, ואזלא – שמשה אב בנבואה לבאים אחריו

ובאת אתה וזקני ישראל אל מלך מצרים ואמרתם אליו ה' אלתה העבריים נקרה עלינו ועתה נלכה-נא הרהר שלשת ימים במדבר ונבחה לה אלהינו:

תבנית טעמים **וזקני ישראל** קדמא ואזלא ... **ה' אלתה העבריים נקרה עלינו** – גרשיים מהפך פשטא, כל סדרת הטעמים כעין קל וחומר.

רמב"ן שמות ג,ב (בסנה) **שמתחלה נראה אליו מיכאל ושם כבוד השכינה, והוא לא ראה הכבוד, כי לא הכין דעתו לנבואה, וכאשר**

כיון לבו וסר לראות, נתגלה אליו מראה השכינה, ... לא הגיע עדין למעלתו הגדולה בנבואה, כי בהר סיני "נגש אל הערפל אשר שם

האלהים" (שם"כ, כא); וכן ענין הסתרת הפנים, שעדין לא עלה למה שנאמר בו "ותמונת ה' יביט"

קל וחומר ממששה רבנו אבי הנביאים שהיה זקוק להכנה לנבואה כך שאר הנביאים היו זקוקים להכנה לנבואה.

מלב"ם במדבר יב,ו ויאמר שמעו נא דברי אם יהיה נביאכם ה'. כבר בארו בספ' שבא להודיעם מעלת נבואת משה שנבדלה מכל

הנביאים שכלם נבאו באספקלריא שאינה מאירה ומשה ע"ה נבא באספקלריא המאירה. ולפי דרכנו הנה בארתי (בפ' מראה הסנה ובפ'

תשא), שמששה היה פי שנים ברוחו, שלנבואה באספקלריא שאינה מאירה היה מוכן בטבע מבלי שום הכנה, אמנם לנבואה

באספקלריא המאירה לא היה מוכן בטבע והיה צריך לזה הכנה בין מעצמו בין מזכות ישראל שעת ירדו ישראל ממדברתם ירד גם הוא

ממעלתו ונבא באספקלריא שאינה מאירה שע"ז היה מוכן תמיד, וע"כ לא יכול להשפיע על כל הנביאים רק נבואה באספקלריא

שאינה מאירה שזה היה לו בטבע, לא נבואה באספקלריא המאירה שגם הוא לא השיגה רק ע"י הכנה ומציאת חן בעיני ה', וע"כ לא

יכול להשפיע מדרגה זאת על זולתו

ע"פ **מלב"ם במדבר יב,ו** משה רבנו נבא בשתי מדרגות

(א) נבא באספקלריא המאירה שגם הוא לא השיגה רק ע"י הכנה ומציאת חן בעיני ה', וע"כ לא יכול להשפיע מדרגה זאת על זולתו

(ב) נבא באספקלריא שאינה מאירה שע"ז היה מוכן תמיד, וע"כ יכול להשפיע על כל הנביאים רק נבואה באספקלריא שאינה מאירה

שזה היה לו בטבע

מדברי **הרמב"ן והמלב"ם** אפשר להסיק כי כמו שמששה רבנו השיג מדרגת אספקלריא המאירה רק ע"י הכנה כך הנביאים האחרים

צריכים הכנה כדי להיות מוכנים להשיג נבואה במדרגת אספקלריא שאינה מאירה אבל לא תמיד יזכו לנבואה. וכאשר זוכים נבואתם

מושפעת מנבואת משה רבנו במדרגת אספקלריא שאינה מאירה.

כל אחד צריך הכנה להיות מוכן להשיג מדרגת נבואתו.

הרמב"ן מסביר כי משה רבנו בתחילת התגלות ה' אליו בסנה, לא הבין שזאת התגלות נבואה, **הרמב"ם במורה נבוכים ח"ב סוף פמ"ד**

מביא שבתחילת התגלות ה' לשמואל הנביא "שכאשר קרא אותו ה' יתעלה במצב הנבואי חשב כי עלי הכהן קראו פעם אחר פעם שלוש

פעמים, ואח"כ ביאר הכתוב סיבת הדבר ואמר כי מה שהביאו לידי כך שחשב שהוא עלי מפני שלא היה יודע אז כי דבר ה' לביאים

יהיה בצורה זו וטרם נתגלה לו סוד זה עד כה"

הרמב"ם לא מלמד האם גם תחילת התגלות ה' לנביאים אחרים הייתה באופן שהם לא ידעו שזאת נבואה. אפשר שהכתוב (**שמות גיח**)

נקרה עלינו מלמד על גלוי נבואי ראשון שהוא כעין מקרה. באופן זה הפסוק ילמד כעין קל וחומר ממששה רבנו אל שמואל אל שאר

הנביאים, ומה מי שנאמר בם (**תה' עט, ג**) **מלשה ואהרן וכהניו ושמואל בקראי שמו קראים אל-ה' והוא יענם**: שפי' **רד"ק** ...

שמואל שהיה גדול בנביאים שהיו בזמנו. ... ואפשר שהיה גדול בנבואה משאר נביאים אחר משה; ... בתחילת נבואתם לא הבינו שזאת

נבואת ה' קל וחומר לנביאים אחרים.

רמב"ן (ז) וילך ויפגשוהו, הה"ד (תהלים פה) חסד ואמת נפגשו צדק ושלום נשקו, ... ר' יהודה ב"ר סימון אומר חסד זה אהרן, ואמת זה

משה, ור' עזריה אומר חסד זה משה שעשה חסד עם יוסף, ואמת זה אהרן, דכתיב (מלאכי ב) תורת אמת היתה בפיהו הוי חסד ואמת

נפגשו זה משה ואהרן,

וישק לו אין אנו יודעין למי חלק הקב"ה כבוד אם לאהרן אם למשה, י"א לאהרן שהיה במצרים ומתנבא להן לישראל שעתיד הקב"ה

לגאול אותם, כדי שיבא משה ויעיד על דבריו של אהרן והיה ישראל אומרים אמת היה מתנבא אהרן, וי"א למשה כדי שיבא משה

ויאמינו לדבריו.

חיזוק האמונה בנבואת אהרן שקדמה לנבואת משה במצרים. היינו משה משפיע על נבואת אהרן שלפניו

(א) רביע ... זקף-קטן ... רביע ... זקף-קטן בין שני קיסרים – עוצמה אדירה של הנבואה

(ב) פעמיים רביע ... זקף-קטן בין שני קיסרים – כעין תתום שלא בא לסתום אלא לפרש (א) הכנה לנבואה (ב) כיצד נביא מתחיל לנבא

(ג) פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים – כעין היקש, בנין אב, דבר החוזר וקורה כדוגמא (א) הכנה לנבואה (ב) כיצד נביא מתחיל לנבא, וכן

חיזוק האמונה בנבואת אהרן שקדמה לנבואת משה במצרים, משה אלהים לאהרן.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טוד"ל) כי במצוות האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **הצמח הששברות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשוט – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מחרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרשא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – בד"כ בורר לימוד במשמע אחד מרב משמעויות; פסק 1 – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מנח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרשא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה, עמירה, שגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנשוא אחר בהלכה:

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות.

1.4 שמות א,א

שמות א,ה:

וַיְהִי כֹל-נֶפֶשׁ יִצְאֵי יִרְדְּ-יַעֲקֹב שְׂבָעִים נֶפֶשׁ וַיּוֹסֶף הָיָה בְּמִצְרָיִם:

רש"י (ה) **וַיּוֹסֶף הָיָה בְּמִצְרָיִם** - והלא הוא ובניו היו בכלל **שבעים**, ומה בא ללמדנו? וכי לא היינו יודעים שהוא **היה במצרים**? אלא להודיעך צדקתו של יוסף: הוא יוסף הרועה צאן אביו, הוא יוסף כשהיה **במצרים** ונעשה מלך, עומד בצדקו (ראה ספ"ד שלד).

וַיּוֹסֶף – טפחא (א) כטעם מפסיק, אע"פ שהיה במצרים ונעשה מלך עמד בצדקו.

שמות רבה (וילנא) פרשת שמות פרשה א,ז **וַיְהִי כֹל-נֶפֶשׁ יִצְאֵי יִרְדְּ-יַעֲקֹב וגו'**, עם יוסף שהיה במצרים היו ע', ד"א **וַיּוֹסֶף הָיָה בְּמִצְרָיִם**, (**וַיּוֹסֶף** – טפחא ללא מרכא, כטעם המלמד אלפניו) אף על פי שזכה יוסף למלכות, **לא נתגאה על אחיו ועל בית אביו**, כשם שהיה קטן בעיניו מתחלה שהיה עבד במצרים, כך היה קטן בעיניו אחר שהיה מלך.

שמות א,ח: פ וַיָּקָם מֶלֶךְ-חָדָשׁ עַל-מִצְרָיִם אֲשֶׁר לֹא-יָדַע אֶת-יוֹסֵף:

רש"י (ח) **וַיָּקָם מֶלֶךְ-חָדָשׁ** - רב ושמואל (סוטה יא,א), חד אמר: **חדש** ממש, וחד אמר: שנתחדשו גזרותיו. **אֲשֶׁר לֹא-יָדַע אֶת-יוֹסֵף** - עשה עצמו כאילו לא ידעו (ראה סוטה יא,א).

[האדמ"ר מ"מ שניאורסאהן שיחות קדש טז ע' 10], רב שדקדק בהוראת אסור והתו, אומר שהיה רשע גדול בין אדם למקום. ושמואל שהיה רגיל לפסק דיני ממונות, סבור שהיה רשע גדול בין אדם לחברו. **שנתחדשו גזרותיו** – רשעות גדולה בין אדם לחברו, שהרי יוסף גמל לו טוב, אך לא כל כך בין אדם למקום כי בני ישראל באו אליו וקבלו מלכותו, לכן יש לו לדעתו הצדקה משמים לשלט בהם גזרוננו. **חדש ממש** – רשעות גדולה בין אדם למקום שהרי אין לו אמתלא זו כלפי שמיא, אך לא כל כך בין אדם לחברו שהרי יוסף לא גמל לו טוב.

וַיָּקָם מֶלֶךְ-חָדָשׁ - מרכא טפחא בתפקיד יתור לרבות רשעות (א) בין אדם למקום (ב) בין אדם לחברו,

מֶלֶךְ-חָדָשׁ - מקף בתפקיד רב-מצב, (א) חדש ממש (ב) שנתחדשו גזרותיו

עַל-מִצְרָיִם – ע"פ ה-[תוה"מ ויקרא מצורע], מלת על מלמדת על צירוף משהו למצרים, אולי כ-[ראב"ע בפירוש הארוך] (ח) **וַיָּקָם**

מֶלֶךְ-חָדָשׁ - שלא היה מזרע המלוכה; כי הוא כמו "הקים בני את עבדיי" (ש"א כב,ח). כעין עבד כי ימלוך ומתנכר למיטיביו.

אֲשֶׁר לֹא-יָדַע – מקף בתפקיד רב-מצב, (א) ידע (ב) עשה עצמו כאילו לא ידע

אֶת-יוֹסֵף – מקף בתפקיד רב-מצב, (א) רב טוב שעשה למצרים ולפרעה (ב) לדעת פרעה כמלך חדש לא עשה יוסף טוב למצרים ולפרעה.

שמות א,כב:

וַיִּצַו פְּרֹעֶה לְכָל-עַמּוֹ לְאֹמֶר כָּל-הַבֶּן הַיְלֹוֹד הַיְאֲרָה תְּשַׁלְּיָהוּ וְכָל-הַבֵּת תִּחְיֶינּוּ: פ

כָּל-הַבֶּן הַיְלֹוֹד הַיְאֲרָה תְּשַׁלְּיָהוּ - ... רביע ... זקף-קטן כעין כתוב סתום שלא בא לסתום אלא לפרש, שמושיען של ישראל לוקה במי מריבה.

כָּל-הַבֶּן – מקף בתפקיד רב מצב כפ' **רש"י** (כב) **לְכָל-עַמּוֹ** - אף עליהם גזר (ראה סוטה יב,א); יום שנולד משה אמרו לו איצטגנינו:

היום נולד, אין אנו יודעין (טט – א) אם ממצרים (טט – ב) אם מישראל,

ורואין אנו שסופו ללקות במים. לפיכך גזר אותה היום (טט – א) על ישראל (טט – ב) אף על המצריים, שנאמר **כל הבן הילד** (בנוסחאנו: הילוד), ולא נאמר 'הילד לעברים'; והן לא היו יודעין, שסופו ללקות על מי מריבה (ראה סנה' קא,ב).

לְכָל-עַמּוֹ - מקף בתפקיד רב-מצב (א) עמו המצרים (ב) עמו הלא מצרים שהיו במצרים וביניהם בני ישראל.

וְכָל-הַבֵּת – טפחא, בתפקיד שני משמעות שלא תשארנה באמונת בני ישראל, כי טעם סלוק במלת **תִּחְיֶינּוּ** מלמד להגביל את להחיות לגוף הבת העבריה בלבד, אבל המצרים בקשו להמיתן מיתה רוחנית, להעבירן על דתן (ע"פ ליקוטי שיחות ח"א עמ' 111).

שמות ג,ו:

וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֵלֹהֵי יַעֲקֹב וַיִּצְחַק וַאֲלֵהֵי יַעֲקֹב וַיִּסְתֵּר מִשֵּׁחַ פְּנָיו כִּי יָרָא מֵהִבִּיט אֶל-הָאֱלֹהִים:

רמב"ן (ו) **וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֵלֹהֵי יַעֲקֹב** - על דרך הפשט: כמו 'אלהי אבותיך', אבל יזכיר יחיד במקום רבים: אלהי כל אב מאבותיך, כי כולם יקראו לאיש 'אבי'; וכן "אלהי דוד אביך" (מ"ב כה); "זה אלי ואנוהו אלהי אבי וארוממנהו" (שמו"ב טו), - אלהי אבותי. ורבי אברהם אמר, כי **אלהי אביך** - אברהם, כי הוא החל לקרוא בשם ה', ואחר כך הזכירו בשם, וצירף אליו שאר האבות. ודעת רבותינו (תנ"ב שמות טז): אלהי עמרם אביך; כאלו אמר: אלהיך, ורצה ליחד שמו על הצדיק שמת, לא על החי, ואחר כך **אלהי אברהם ויצחק ויעקב** (טט) - **שמות ג,ו** **אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֵלֹהֵי יַעֲקֹב**, שהוא אלהי ישראל כולם. וטעם הזכירו **אלהי** עם כל אחד, ולא יאמר 'אלהי אברהם ויצחק ויעקב', כי יזכיר שמו וזכרו יתברך ויתעלה (ראה להלן, טו); ועוד אבאר זה בפרשה (ראה שם).

טט – ע"פ רמב"ן משהו מדרש נתחומא את עמרם לאברהם יצחק ויעקב. אפשר כי ההשוואה נובעת ממדרש החזרת השכינה מריקע שביעי עד הארץ המתחיל באברהם ועובר דרך יצחק ויעקב לוי קתה עמרם עד משה המוריד השכינה לארץ.

אֱבִיךָ – זקף-קטן בתפקיד שתי דרשות (א) על דרך הפשט הוא אברהם (ב) ודעת רבותינו (תנ"ב שמות טז): אלהי עמרם אביך

שמות ג,ו **אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֵלֹהֵי יַעֲקֹב** – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד מהם חל אותו

ענין או הלכה, כאן זה כולל את מונח אתנה, ללמד שה' הוא אלהי ישראל כולם. וטעם הזכירו **אלהי** עם כל אחד, ולא יאמר 'אלהי

אברהם ויצחק ויעקב', כי יזכיר שמו וזכרו יתברך ויתעלה (ראה להלן, טו); ושעל כל אחד חלה אזכרת שם ה' בשוה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני וטוד"כ (כ"ב במצוותך האמנית – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשע"ט; **הפניית ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** – **סוף פסוק** (נקראו קיסרים ותפקידם) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = **מארך**, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = **טרחא** – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – בד"ב בורר לימוד במשמע אחד מרב משמעויות; **פסק 1** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא ואלא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה, עמירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.5 שמות א,א (התשע"ה)

שמות א,ח – יא: תחילת השיעבוד. ע"פ **תורה שלמה [פב]** יוסף היה מושל במצרים בימי אחד מאחרוני מלכי הרועים (ההיקסאס) שמשלו במצרים התחתונה (בצפון) כ-500 שנה. אחרי מותו של יוסף חזרו מלכי מצרים שנדחקו מפני מלכי הרועים ומשלו רק במצרים העליונה (דרום מצרים) וכבשו ומשלו במצרים התחתונה (בצפון). מבחינת בני ישראל נוצרה מלכות חדשה. מלכות זאת נתנה מחדש בין היתר את הערים פתם ורעמסס ששימשו גם לעבודה זרה ושנהרסו בתקופת מלכי הרועים. המצרים הקשו את השיעבוד כדי להרחיקם מעבודת ה' ונקמו בבני ישראל על עזרת יוסף למלכי הרועים, בין היתר על הריסת הערים האלו.

פ [ח] וַיִּקַּח מֶלֶךְ-חָדָשׁ עַל-מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא-יָדַע אֶת-יוֹסֵף: [ט] וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ הַזֶּה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעֲצוּם מְמַנּוּ: [י] הֲבֵיָה נִתְחַכְמָה לּוֹ פֶּן-יִרְבֶּה וְהָיָה כִּי-תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסַף גַּם-הוּא עַל-שְׂנְאֵינֵינוּ וְנִלְחַם-בְּנוּ וְעָלָה מִן-הָאָרֶץ: [יא] וַיִּשְׂמוּ עָלָיו שְׁתֵּי מִסִּים לְמַעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם וַיִּבְּן עָרֵי מִסְכְּנוֹת לַפְרֵעָה אֶת-פַּתְחֵם וְאֶת-רַעְמֵסֵס:

שמות רבה (וילנא) פרשת שמות פרשה א,ט וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ, הוא התחיל בעצה תחלה לכך לקה תחלה, הוא התחיל בעצה תחלה, דכתיב **וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ,** והוא לקה תחלה, דכתיב (**שמ' וארא ז,כט**) **וַיִּבְרָה וַיְבַעַרְמָה וַיִּבְכַּל-עֲבָדָיו וַיַּעַל וַיַּצְרְדֵּם,** **הֲבֵיָה נִתְחַכְמָה,** להם לא נאמר אלא **לוֹ,** אמר ר' חמא ב"ר חנינא, אמר בואו ונתחכמו לאלהיהם של אלו,

[ט] וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ - טפחא אתנה, כטעמי (**דב' ואח' ז,ד**) **שַׁמַּע יִשְׂרָאֵל,** יצא נגד הקב"ה שבקריאת שמע מקבלים את עול מלכותו, והפגיעה בבני ישראל היא נסיון להוכיח שהקב"ה לא יחיד ומנהיג. רמז למדרש **ש"ר פ"א א,ט** ... **הֲבֵיָה נִתְחַכְמָה,** להם לא נאמר אלא **לוֹ,** אמר ר' חמא ב"ר חנינא, אמר בואו ונתחכמו לאלהיהם של אלו, טט – אפשר לומר שכנגד שאמר **עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעֲצוּם מְמַנּוּ** עלו בו הצפרדעים שהיו רב ועצום ממצרים.

[י] הֲבֵיָה נִתְחַכְמָה – תורה שלמה [קג] בהגדת פסח : **וַיַּרְעוּ אֶתְנֵי הַמִּצְרַיִם (דב' תבוא ט,ו),** כמה שנאמר **הֲבֵיָה נִתְחַכְמָה לוֹ פֶּן-יִרְבֶּה** וגו'. תבנית **הֲבֵיָה נִתְחַכְמָה** – מרכא טפחא בתפקיד יתור לרבות דברים הפוגעים בבני ישראל, כגון עשו אותם רעים, פרסמו אותם כרעים, שלמו רעה על הטובה שעשו בני ישראל למצרים, כי יסוד הרשעות היה בהתחכמות להרע בערמה בתחבולות ובעלילות שונות כמו שכתב **הרמב"ן** שעם הארץ לא היה נותן רשות למלך לעשות חמס כזה בגלוי. וזהו שורש ומקור כל הצרות שבאו על בני ישראל בהדרגה זו אחר זו. פסוק זה מגלה הפעולה הראשונה של רשעות שהיתה מצד בחירתו של פרעה שחטא מעצמו תחילה והרע לישראל הגרים בארצו, וכן מבואר ברמב"ם הל' תשובה פ"ו-ג: וביתר באור בפ"ח משמונה פרקים.

פֶּן-יִרְבֶּה – מקף כרב-שלב למניעת רבוי, רב-מצב למניעת רבוי **פֶּן-יִרְבֶּה** – רביעי, **שמות רבה:** ד' גזירות גזר פרעה ודעות אחדות מהן ד' הגזירות; **אגדות מהרש"א סוטה יב,א** ג' גזירות גזר פרעה: (טט – א) גזירה למיילדות (**שמ' א,ט**) **אם-בֵּן הוּא וְהִמְתָּן אֹתוֹ** בסתר (טט – ב) הושיב עליהן שומרים להשליכן ליאור (טט – ג) לבסוף כשא"ל אצטגניניו שהיום נולד מושיעין של ישראל גזר אף על עמו .

[אוצר החכמה] רבותינו בעלי התוספות ע' קעד פירוש **רבי"א** (טט – א) (**שמ' א,ט**) **אם-בֵּן הוּא וְהִמְתָּן אֹתוֹ** (טט – ב) (**שמ' א,כב**) **כָּל-הַבֵּן הַיְלֹוֹד לְעִבְדִים** (כנראה ישראל ואחרים) **הַיֵּאֲרֶה תִּשְׁלִיכֵהוּ** (ודרשה זאת לכאורה לא כתובה) (טט – ג) (**שמ' א,כב**) **וַיִּצְוּ פְרֹעֶה לְכָל-עַמּוֹ לֵאמֹר כָּל-הַבֵּן הַיְלֹוֹד הַיֵּאֲרֶה תִּשְׁלִיכֵהוּ**

אפשר כי את דרשה (ב) אפשר ללמוד מתבנית הטעמים של (**שמ' א,כב**) **וַיִּצְוּ פְרֹעֶה** – מונח זקף-קטן, בתפקיד שני ציוויים צוה פרעה. הצווי הראשון זהו דרשה (ב) רק לעבדים, הצווי השני הוא **לְכָל-עַמּוֹ שֵׁפ' רש"י** – אף עליהם גזר (ראה סוטה יב,א); יום שנולד משה אמרו לו איצטגניניו: היום נולד, אין אנו יודעין אם ממצרים אם מישראל, ורואין אנו שסופו ללקות במים. לפיכך גזר אותו היום אף על המצריים,

שמות רבה (וילנא) פרשת שמות פרשה א סימן יב

ב ד' גזירות גזר פרעה עליהם, (טט – א) בתחלה גזר וצוה לנוגשין שיהיו דוחקין בהן כדי שיהיו עושיין הסכום שלהן, ולא יהיו ישנין בבתיהם, והוא חשב למעטן מפריה ורביה, אמר מתוך שאינן ישינין בבתיהם אינן מולדיין, (טט – ב) גזירת המתת זכרים על האבניים (טט – ג) גזירת המתת הבנים בשדות והיו נבלעין בקרקע (טט – ד) כל הבן היאורה תשליכוהו ע"פ **ילקוט אור החיים הרב אברהם בן חיים** (התשס"ג) ע' 282 : **פירש המהר"ז** על **המדרש רבה [א,יב]** **מפסוק ט – ט"ו** גזירת עבודת פרך ; טו – כב גזירת הריגת הזכרים ע"י המיילדות, פסוק כב – **כָּל-הַבֵּן הַיְלֹוֹד הַיֵּאֲרֶה תִּשְׁלִיכֵהוּ** , גזירה רביעית ע"פ סימן יח שלא לתת תבן לעם, וכן כתב **מתנות כהונה** שם **[א,יח]** **וז"ל**, וד' גזירות הן : עבודת פרך, והשלכת בנים ליאור, שחיטת הבנים, לקושש קש. ועל קישוש הקש נאמר (במד"ר פ' ה') (**שמ' ה,ז**) **לֹא תִאֲסְפוּן לַתֵּת תַּבָּן**, והיא היתה גזירה קשה מאד שמנעו מנוחת שבת והתאספות לחזק איש את חברו.

סיכום אפשרי לארבע גזירות שגזר פרעה לעקירת ישראל מן העולם: ע"פ **רמב"ן** גזירת בין הבתרים היתה "ועבדום וענו אותם" אבל פרעה גזר (טט – א) השלכת בניהם ליאור שהיא עקירתם לגמרי ואינה בכלל עבדות וענוי שגם בה הוסיפו מעל ומעבר. באופן זה אפשר ללקט מכל הפירושים גם (טט – ב) גזירת המתת הבנים על ידי המיילדות, וגם (טט – ג) נסיון המתתם בשדה, וגם (טט – ד) מניעת ילודה בדרכים שונות כמו הרחקה מן הבית, עבודה קשה המתישה הגוף ולכן לא מולדיים, מנעו מנוחת שבת והתאספות לחזק איש את חברו.

וְהָיָה כִּי-תִקְרָאנָה מִלְחָמָה – התוכן מלמד על הסיבה הרשמית שנתן פרעה ליחס הקשה לבני ישראל, סיועם האפשרי לחזרת מלכי הרועים וגירוש המצרים ממצרים התחתונה, תבנית הטעמים גרשיים (שהוא אזלא-גרש מלרעי) מהפך פשטא מרמז לכעין יצא מענינו להקל ולא להחמיר. הקלה לגבי המצרים, אבל לא לגבי בני ישראל.

וְהָיָה כִּי-תִקְרָאנָה מִלְחָמָה – תנחומא (ורשא) לך לך סימן ט, שכאשר תקרה מלחמה נגד ישראל, אז כמו שהקב"ה נלחם בארבעה המלכים שנזודו ונגזרו לאברהם ונצחם, אף כך עתיד הקב"ה לעשות לבניו שנאמר (**זכריה י,ד**) **וַיִּצְאָה ה' וַיִּנְלַחֵם בְּגוֹיִם הַהֵם כְּיוֹם הַלְחָמֹו בְּיוֹם קָרָב: וְהָיָה כִּי-תִקְרָאנָה מִלְחָמָה – פני דוד** בשם אור החיים, ונלחם בנו כלומר יעשנו כלחם ויברר הקדושה ועלה הניצוצות מן הארץ ... ונאבד **וְהָיָה כִּי-תִקְרָאנָה מִלְחָמָה** – גרשיים מהפך פשטא מרמז לכעין יצא מענינו להקל ולא להחמיר. הקלה לגבי בני ישראל שהקב"ה ילחם להם.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנית – תהלים קי"ט; שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **הפצות ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** = **סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונח** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = **מאריך**, **רבי**; **דרגא** – **מצרף**; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = **טרחא** – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – כ"ב בורר לימוד במשמע אחד מרב משמעויות; **פסק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **ורקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **זקף-רביעי** – 4; **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישי: **קדמא** – סדר קדימות; **זולא** = **גרש** = **גרשייב** – יוצא מהענין; **קדמא ואלא** – מלמד, רמז לכלל פשט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה, עמירה, שגנה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

תורה שלמה [קצו] הערים פתם ורעמסס היו קיימות לפני-כן וע"פ **המכילתא בשלח מסכתא ב,פ"א** לפחות פיתום היה מקום ע"ז, ונחשבו שנחרבו בידי מלכי הרועים, אבל ע"פ המסופר ב-**ילקוט שמעוני איוב רמז תתצז** ... (ומדרש איוב מוסף) כשבא חושים בן דן אצל יהודה שאגו שניהם ומקולם נפלו שתי עיירות גדולות שבמצרים פיתום ורעמסס, ועל דבר זה נגזר על ישראל לבנותם שנאמר **(שמ' א,יא) נִבְּן עָרֵי מִסְּכֵנוֹת** וגו'. שקום הערים הוטל על בני ישראל בין שהיה ידוע שנחרבו בידי חושים ויהודה ובין שהוטל הדבר על בני ישראל בגלל ידידותם עם מלכי הרועים שנדחקו ממצרים: **נִבְּן עָרֵי מִסְּכֵנוֹת** – התוכן מלמד על עבודה קשה, תבנית הטעמים זולא-גרש מהפך פשטא מרמז לכעין יצא מענינו להקל ולא להחמיר. אפשר שהנדרש שהבניה שקעה היא כמו הריסת ערים למעט ע"ז במקום. ויש גם אפשרות לומר שבני ישראל העסקו בבנין ערים אלו והיו מרוכזים ביחד כך שיכלו לשמור על חיי קהילה ומנהגי ישראל, המסביר את דרשת חז"ל שלא שינו שמם, לבושם, לשונם, ולא היו בהם עריות, שלא דברו לשון הרע, שלא גילו מסתורין שלהם **(מדרש תנחומא (בבב) פרשת בלק סימן כה, ויקרא רבה (וילנא) פרשה לב)**. השערה שהפיזור בכל ארץ מצרים היה רק לקראת סוף שהייתם במצרים. והנאמר **(שמ' א,יד) וְכָל-עֲבָדָה בַּשָּׂדֶה** אפשר שזה היה בארץ גושן ולא בכל ארץ מצרים.

אפשר כי שתי התבניות המרמזות על כעין הקלה, באות לזרז את הגאולה, גלוי השכינה כי **(שמ' א,יא) נִבְּן עָרֵי מִסְּכֵנוֹת לַפְּרֵעָה**, גי' מלת לפרע"ה עולה שכינה"ה, היינו שהבניה שהשתמשה בטיט ותבן מכל ארץ מצרים שרוכזה בידי המלכות ע"י יוסף הוציאה את ניצוצות הקדושה שבשבילן היתה גזרת בין הבתרים להיות גרים בארץ לא להם והתברר שזאת היתה מצרים שבה נפלו ר"ב ניצוצות בבריאה ומאדם הראשון.

(שמ' א,יא) עָרֵי מִסְּכֵנוֹת לַפְּרֵעָה – מהפך פשטא זקף-קטן, שתי דרשות שבאחת מהן מלת "מסכנות" במשמע של אוצרות מרמז לאוצרות הקדושה שכך נגאלו.

(שמ' א,יא) וַיְשִׂימוּ עָלָיו שְׁתֵּי מַסִּים – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן בתפקיד שתי דרשות. (א) מוציא מן הפשט כי אמנם בעצת הענוי היו שלשה יועצים בלעם איוב ויתרו, אבל רק בלעם יעץ והוא ופרעה שמו הענוי, בלעם מרומז בר"ת **(שמ' א,יא) מַסִּים לְמַעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם** – ר"ת בלע"ם, ס"ת – ממו"ן (ראליהו שגב)

(שמ' א,יא) עָלָיו – יוצא מהפשט המדבר בענוי שהושם על בני ישראל והיה צריך להיכתב "וישימו עליהם" ומעבירו לפרעה ששמו עליו לבנה בתבנית עשיית לבנה כדי לגרום לבני ישראל השתתפות עמו בעבודת הבנין, ואח"כ משהתחילו לעבוד, פרעה יצא מהענין והם נותרו מחויבים למסכות תוצרת ומסכות נפשות לעבודת המלך (שכל טוב) שהוא הפירוש השני למלת **מַסִּים**. מלת **מַסִּים** גם מתפרשת לענין המסת והחלשת התנגדות בני ישראל לרבוי השעבוד והעינוי.

(שמ' א,יא) וַיְשִׂימוּ עָלָיו שְׁתֵּי מַסִּים – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, עוד דרך המוציאה מפשט הכתוב היא שבביל התבנית סוגרת הדבור בטעמים מרכא טפחא של **לְמַעַן עֲנֹתוֹ** בתפקיד יתור לרבות ההטעיה של בני ישראל ע"י ענוי קצר זמן של פרעה שכביכול נרתם לעבודה הקשה כדי לגרום לבני ישראל להתרם לעבודה ולסבול (סוטה יא,א) דווקא ב-**בְּסִבְלָתָם** בענוי שהמצרים גורמים לישראל, וכן שהיו משעבדו את ישראל לעבודה וזה שלהם המתאים לדרשה לעיל על **[ט] וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ**, שהיה נגד אלוהי ישראל, וטעם אתנה בתפקיד הגבלת יכולת ההולדה של הזכרים.

(שמ' א,יא) אֶת-פָּתָם וְאֶת-רַעְמֵסֵס – מקף מקף, כרב-שלב או רב-מצב, היו קיימות ונהרסו והוקמו שוב. המדרש מלמד ששקעו שוב. פ'רש"י: כשהיו בונים קצת היה מתרוסס ונופל וחוזרין ובונים והוא נופל.

שמות א,יג: וַיַּעֲבְדוּ מִצְרַיִם אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּפְּרֶה:

שמות רבה (שנאן) פרשת שמות פרשה א ... וכן עשו לכל אחד מישראל - כל מה שעשו הלבנים ביום ראשון שמו עליהם לגזרה שיצא עליהם בכל יום ויום.

רלב"ג (יג) וַיַּעֲבְדוּ מִצְרַיִם - יתכן, כמו שכתב החכם אבן עזרא (בפירושו הארוך), שכאשר ראה מלך מצרים שלא חסר פריית ישראל ורבייתם מפני המשא שהעמיס עליהם, נתן רשות לשרי המצרים לעבוד בהם **בַּפְּרֶה** - רוצה לומר, שהפליגו להכריחם לעשות **יום ביום יתור מהחזק**, לענותם באופן שימעט זרעם; כי רב העמל הוא קמעט הזרע, בסבת החולשה שתקרה לחום הטבעי בעבורו. **ליקוטי שיחות כרך ג אדמו"ר מ"ש ע' 848**, **הרמב"ם** (הל' עבדים פ"א) מגדיר "עבודת פרך" – עבודה שהיא נטולת קצבה ותועלת. **וַיַּעֲבְדוּ מִצְרַיִם אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** – דרגא תביר מרכא טפחא – כעין קבוצת פרטים בעלי ענין או הלכה שיה, (אופן א) כאן הפרטים הם קצבת העבודה שעשה כל אחד מישראל ביום הראשון לשיעבוד כאשר עבד בכוחות רעננים ועם התלהבות ויצר מעבר לחוק היכולת הרגילה שלו, היא המכסה שנדרש לספק בכל יום אחרי היום הראשון. היום יום ששונים בדרישת עבודת פרך יותר מהחזק, עבודה שהיא נטולת קצבה. (אופן ב) כעין קבוצת פרטים בעלי ענין שיה שהם כאן כל אחד מהעם המצרי שכפ' **רש"י הירש שמות פ"א** ... לא עוד נאמר "ויעבד פרעה", אלא **(שמ' א,יג) וַיַּעֲבְדוּ מִצְרַיִם** - כל העם הוסמך לנהוג בהם מנהג עבדים.

מִצְרַיִם אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – תביר מרכא טפחא – טעם תביר ממעט הנאת מצרים מהעבודה, מרכא טפחא כמרה רעת הסבל של בני ישראל. **פנים יפות דברים פרק יז וַיַּעֲבְדוּ מִצְרַיִם אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּפְּרֶה**: כמו שאחז"ל [סוטה יא ב] כי הענין עבודות פרך הוא שאין כוונתו להנאת עצמו אלא לרעת אחרים,

שמות א,כב: וַיִּצְוּ פְרֵעָה לְכָל-עַמּוֹ לֵאמֹר כָּל-הַבֶּן הַיְלֹוד הַיֵּאָרֵךְ תִּשְׁלַיְכֵהוּ וְכָל-הַבַּת תִּחְיֶינָה:

אפשר כי את דרשה (ב) (ראה שילוב ב-**(שמ' א,יג)**) אפשר ללמוד מתבנית הטעמים של **(שמ' א,כב) וַיִּצְוּ פְרֵעָה** – מונח זקף-קטן, בתפקיד שני ציוויים צוה פרעה. הצווי הראשון זהו דרשה (ב) רק לעבדים, הצווי השני הוא **לְכָל-עַמּוֹ שֵׁפ' רש"י** - אף עליהם גזר (ראה סוטה יב,א); יום שנולד משה אמרו לו איצטגנינו: היום נולד, אין אנו יודעים אם ממצרים אם מישראל, ורואין אנו שסופו ללקות במים. לפיכך גזר אותו היום אף על המצריים,

הַיֵּאָרֵךְ תִּשְׁלַיְכֵהוּ - פשטא זקף-קטן, כשתי סיבות להשלכה ליאור. ע"פ **ליקוטי שיחות חט"ז** (ע' 13 ואילך) פ' אדמו"ר מ"ש ל-**(שמ' א,כב)** ... תכנה הפנימי של גזרת פרעה **כָּל-הַבֶּן הַיְלֹוד וגו'** הוא (טט – סיבה א) שפרעה רצה לשעבד לא רק את גופם של בני ישראל, (טט – סיבה ב) כי אם גם את נשמותיהם. רצונו היה להשליך ולהטביע אותם (טט – את נשמות בני ישראל) ב"יאור", שיעבדו את העבודה וזה שלו, רחמנא ליצלן. המתאים לדרשה לעיל על **[ט] וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ**, שהיה נגד אלוהי ישראל,

ב"ה טוב טעם ודעת לטעון לטעון (ל) כי במצוותך האמנית – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **תפצית ההשערות**; **אתנה**, **סלוק** – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונח** – רבי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** – מוציא ממשט; **מרכא טפחא** – קבוצה להגביל; **מנח** – רבי; **מנח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישי: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא ואלא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **תרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

מדרשי זוהר שהובאו מלמדים על השורשים הרוחניים של הבירור ההילכתי ועל התועלת הרוחנית בלימוד התורה ושמירת המצוות. בתוך כך הם מלמדים על כלי ברור הלכה כדי להגיע להלכה פסוקה.

ע"פ תבניות טעמי המקרא הפסוק מלמד על הבירור ההילכתי ככעין בכלל ופרט וכלל.

יְנַמְרֵהוּ אֶת-חַיִּיהֶם – קדמא ואולא, הוא רמז ללימוד ככעין כלל ובפרט, הכלל הוא יגיעת ברור **בַּעֲבֹדָה קְשָׁה** בקושיא, קושיה הלכתית ששורשה בחמישה חומשי תורה, ישיש לברר ע"י הכלים הנלמדים מהפרטים **בְּחֵמָר בְּקַל וְחֹמֶר, וּבְכָל בָּנִים בְּלִבּוֹן הַלְכָתָא, וּבְכָל-עֲבֹדָה**

בַּשָּׂדֶה. בג"ש (בגזירה שווה) (ובגירסה אחרת) **וּבְכָל-עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה דָא ברייתא** (שדה במובן של חוץ וכך הברייתא היא משנה חיצונית,

שנמצאת מחוץ למשניות שקבץ רבי יהודה הנשיא), **אֶת כָּל-עֲבֹדָתָם וְגו'** **דָא משנה**, (מצד אחד זה פרט, כי המשנה היא מסורת מבוררת שרבי יהודה הנשיא כלל במשנה, מצד אחר זה שייך לכלל בתראה)

ללא הכלל בתראה היינו אומרים שאין ביגיעת הברור של קושיה הילכתית אלא הכלים שנמנו בפרטים. לכן בא הכלל בתראה וחזר וכלל

אֶת כָּל-עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר-עֲבָדוּ בְּהָם בַּפָּרָד: ללמד

(א) שהפרטים הם משלים – הדגמות של אלו כלי ברור הלכתי יש לרבות והם כל המידות ודרכי הלימוד שהתורה והאגדה נדרשת בהם, וכן כל המקורות האפשריים לברור ההלכה.

(ב) מהברור ההילכתי יוצאה הלכה פסוקה על בסיס המקורות המתאימים ודרכי הלימוד המתאימים ומותרה מחוץ להלכה את מה שלא נכלל מהדיון התורני בפתרון הקושיה ההילכתית. כמו-כן קושיות שלא הובררו נותרו ל-משיח ואליהו לפותרן. ראה

(**שמות ב, 1**) **מִשֶׁה וְתֹאמְרוּ** – זקף-קטן זקף-גדול, גי' מלות הטעמים עולה תקע"ו (576) גי' המלים המוטעמות עולה תתקצ"ב (992), ההפרש בין שתי הגימטריאות עולה 992 – 576 = 416 תי"ו. באוצר הגי' הרב י"ר פאלוך זצ"ל מצאנו בין היתר כי 416 עולה משי"ח ואליה"ו.

שמות ב, 1: וינצל ה'לד ותבאחו לבת-פרעה ויהי-לה לבן

ותקרא שמו משה ותאמר כי מן-המים משיתיהו:

ותקרא שמו משה – מהפך פשטא זקף-קטן, לימוד כפשוטו **כי מן-המים משיתיהו**: היינו משיתי אותו, התוכן מלמד על הצלת משה מן המים, לימוד היוצא מפשוטו של הכתוב מפורש ע"פ **ספורנו** ממלט ומושה את האחרים. היוצא מן הפשט נתמך בתבנית הטעמים של **כי מן-המים** – מרכא טפחא – יתור לרבות, שימלט אחרים מן המים כפי **ספורנו ותקרא שמו משה** – ממלט ומושה את האחרים. הטעם שקראתיו משה להורות שימלט את האחרים הוא כי אמנם משיתיהו מן המים אחר שהיה מוטל בתוכם וזה לא היה כי אם בגזרת עיריין כדי שימלט הוא את האחרים.

ותאמר – זקף-גדול בתפקיד שלוש, הצעה (א) שלושה אמרו שמו (א) ע"פ **[אברבנאל שמות ב]** אמו של משה קראה שמו בלשון עברית והסברו: שאם היה לשון למדבר בעדו היה לו לומר משיתיהו עם יו"ד בין התי"ו והה"א כי הוא סימן למדבר בעדו וענינו משיתי אותו אבל הוא חסר יו"ד בין התי"ו והה"א **משיתיהו** שפירושו (את בת פרעה) משית אותו;

(ב) הפשט שבת פרעה קראה שמו משה וע"פ **[חומת אנך ו-פני דוד]** מלת **משיתיהו** שמשו יוציאה מן אפילת הגיהנם של עבודה זרה במצרים; (ג) הקב"ה קרא שמו משה ושם זה בפי אם משה ובפי בת פרעה.

אור החיים ... כי לא השיגה לידע בחינת השם כי שמו נפלאות יגיד וצא ולמד מה שכת' בספר הזוהר מה ירמוז שם זה וה' השם שמות בארץ שם בפיה שם **משה** וגו'

טט - **מִשֶׁה וְתֹאמְרוּ** – זקף-קטן זקף-גדול, (א) תבנית של דבר שחוזר וקורה, כמו שמשטה, מלטה, הוציאה אותו כך הוא יחזור וימלט ויוציא אחרים ממצרים וממי ים סוף שהרי גם ישראל נידונו במעבר ים סוף.

התבנית זקף-קטן זקף-גדול מורה לעתים על גלוי רצון ה' באמצעות נבואה, רוח הקדש, מלאך, בת קול. כאן במאמר **ספורנו** משיתיהו מן המים אחר שהיה מוטל בתוכם וזה לא היה כי אם בגזרת עיריין כדי שימלט הוא את האחרים. **אור החיים** כי שמו נפלאות יגיד ... וה' השם שמות בארץ שם בפיה שם משה וגו'

[י' כי מן-המים משיתיהו [יא] ויהי - פסק, בקריאה ברצף כאילו ללא סלוק ותאמר כי מן-המים משיתיהו: ויהי כעין מידה

סדר שנחלק להודיע שבקביעת שמו ע"פ ה' **ויהי** - פסק, במשמע כך הוא היה, היא משה אותו והוא משה (האיש) משה (כפועל שמשמעו ממלט) אחרים

רש"י משיתיהו - שחלתיה והוא לשון הוצאה בלשון ארמי **משיתיהו** - סלוק, מגביל. טעם סלוק משמעו עולה, זאת מהותו של משה עולה ומעלה אחרים עמו לה' יתברך בלבד.

מִשֶׁה, בתורה: מלת משה בלבד – מופיעה ב- 567 פסוקים, ובהם 614 מופעים (תרי"ג ועוד אחד), מלת *משה (היינו עם קידומות) מופיעה ב- 580 פסוקים, ובהם 632 מופעים, מספר העולה למלים תור"ה אהי"ה כשם שבו התגלה ה' אל משה בסנה וההתגלות בשם אהי"ה לעתיד לבוא. סה"כ מופעי השם משה 632 + 614 = 1246 מופעים.

מִשֶׁה וְתֹאמְרוּ – זקף-קטן זקף-גדול, בתפקיד אפשרי של דבר החוזר וקורה, כעין הקש ממה גואל ראשון למשיח גואל אחרון.

מִשֶׁה וְתֹאמְרוּ – זקף-קטן זקף-גדול, גי' מלות הטעמים עולה יסו"ד מלכו"ת תקע"ו (576) ע"פ יעב"ץ ואומי נועם האדמו"ר מדזיקוב, ההמשך של טט: גי' המלים המוטעמות עולה תתקצ"ב (992), ההפרש בין שתי הגימטריאות עולה 992 – 576 = 416 תי"ו. באוצר הגי' הרב י"ר פאלוך זצ"ל מצאנו בין היתר כי 416 עולה משי"ח ואליה"ו. ראה (**שמות א, 1**) **[זוהר כרך א (בראשית) פרשת בראשית דף כז עמוד**

א] ... **אם תייבין בתיובתא** (קושיה עם סתירות לכאורה בהנמקות) **אתמר בהון (שם) ויורהו יי' עץ ודא עץ חיים וביה וימתקו המים ודא משה משיח** (פתרון לסוגיות לא מבוררות ביד משיח ואליהו): ובטעמי הפסוק (**במ' בהע' יא, כא**) **ויאמר משה – זרקא סגול בתפקיד מוסיף ממה**

על משה **שְׁשִׁמָּאוֹת אֱלֹהִים** וזה כמובא ב-**[אוצר הזוהר, הרב דניאל פריש זצ"ל ח"ב ע' תק"ד]** ערך משה ששים רבוא. אשה אחת ילדה ששים רבוא, ומנו משה. (תקוני זוהר ת' ס"ט קיב א') ערך ששים רבוא. נשמתא דמשה רבנו כלילא משתיין רבוא (תקוני זוהר ת' ע' קלה א). ומרומז ב- **רַגְלֵי הָעָם** – גי' המלים עולה נח"ש ותיקונו חש"ו ו-משי"ח זה משי"ח **[אוצר הזוהר ח"ב ע' ת"ק]** ערך משה, סיומא מלכא משיחא הוא – משה בסיומו יהיה מלך המשיח (זוהר ח"ג ר"ס ב'), וההפרש מתקע"ו עולה רי"ח **וְהָרִיחוּ בְּיָרְאֵת ה'**

באוצר הגי' הרב י"ר פאלוך זצ"ל מצאנו בין היתר כי 992 עולה, שבול"ת נר"ד, רמז לכך שמשו בעל ריח נעים, המשיח כמשה יבחין בחוש הריח **וְהָרִיחוּ בְּיָרְאֵת ה'** (**ישעיהו ג, 1**) של כל אחד, עו"ל מלכו"ת שמי"ם – משה עבד ה' מוחלט, כולו קבלת עול מלכות שמים, ימ"ן הוי"ה רוממ"ה ימ"ן הוי"ה עושה"ה חי"ל (תהלים קיח – טז)

הוי"ה עושה"ה חי"ל (תהלים קיח – טז)

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוותך האמתית – התלים ק"ט, שם: טעמי המקרא אשר שבעל-פה, התשע"ט; **תפנית התשע"ט**; **אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; **מקף פשטא** – מוציא פשט; **מרכא** – מאריך; **רבוי**; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפא** = **טרקא** – שני משמעות, רבוי מתפוט; **מרכא טפא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – בד"כ בורר לימוד במשמע אחד מרב משמעויות; **פסק 1** – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונת רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; **השלישיה**: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי (מיעוט) דרוש בפסוק כבענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור מחיצה, עמירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.7 שמות א,א (התשע"ז, בהשתתפות נחלת יעקב)

שמות ב,ד: וַתִּתְחַבֵּב אֶחָתוֹ מִרְחֵק לְדַלְעָה מִה־יַעֲשֶׂה לָּוִי:

לְדַלְעָה – זקף-גדול בתפקיד של שלוש. **בדרך פשט**: **[בנין אב, הרב בקשי דורון אליהו ע' שכב (אוצר החכמה)]** דוגמא **לְדַלְעָה** עם זקף-גדול, מצאנו בכתוב אצל מצרים שנאמר שם **(שמ' ב,ד)** **וַתִּתְחַבֵּב אֶחָתוֹ מִרְחֵק לְדַלְעָה מִה־יַעֲשֶׂה לָּוִי**: לא נאמר לראות מה יעשה לו, לפי שמרים לא עמדה רק מתוך סקרנות, אלא כאחות, במלוא רגשותיה, מפני שלא יכלה להפרד ממשה אחיה, שניבאה עליו שינהיג את ישראל והכתוב מעיד שעמדה ברגשותיה **לְדַלְעָה**, כשהושם זקף-גדול על הידיעה, שהדעה עמוקה היתה לבטא את גודל הרגשות ועומקם שהיו לה בעמידה זו, ואכן את גודל רגשות הלב איננו יכולים להעריך. התורה רק רמזה לנו כמה גדולה היתה העמידה **(שמ' ב,ד)** **לְדַלְעָה מִה־יַעֲשֶׂה לָּוִי** עד ששכרה היה שבזכות אותה שעה זכתה שכל ישראל חיכו לה שבוע ימים במדבר.

(שמ' ב,ד) לְדַלְעָה – זקף-גדול ללמד שמרים רצתה לדעת מה יעלה על שלושה דברים שעשתה בקשר למשה (א) ע"פ **[שמור"ע, בבלי סוטה יג,א ועוד]** מרים התנבאה שאמה יולדת בן שיושיע את ישראל, ע"פ **[תורה שלמה שמות ע"פ ספרי בהעלתך קנח] [קנט]]** (ב) מרים היתה פועה - משעשעת לולד ובתוך זה למשה, (ג) מרים הייתה בוכה על אחיה.

בדרך סוד: [מקדש מלך - הרב שלום בוזאגלי, קהלת יעקב - הרב יעקב יאלוש, ג' ויקרא: זוהר, תא"מ, אמור דף קג ע"א (אוצר החכמה)] ... בפרטות שהוא דור דעה שעיקרו היה מאור יסוד אבא בסוד יעקב ונוקביה הנקרא דור דעה. והנה בחינת באר זה היא מאור אבא שהוא דעת הפנימי של זעיר שבתוך יסוד אבא שהוא בחינת משה והוא הנקרא דעת עליון כמ"ש באוצ"ח ... ר"ל מרים ומשה שניהם מקשר אחד דהיינו יסוד אבא שסודו קשר כנודע. ועוד לאלוה מלין בסוד באר זה שאמרנו שהי' מאורות שפע דאבא שממנו נהנו דור דעה.

(שמ' ב,ד) לְדַלְעָה – זקף-גדול, בתפקיד שלוש, כאשר אחד באופן אחד, ושניים באופן אחר, כאן אחד משפיע ומתגלה בשניים. המשפיע הוא אור אבא שהוא דעת הפנימי של זעיר והוא עובר ומתגלה בשניים מרים ומשה. מוצעת דרך נוספת **לְדַלְעָה** – זקף-גדול, בלשון ה-[רמב"ם יסודי התורה פ"ב,ה"י] ... נמצאת אתה אומר (אשר הקב"ה) הוא היודע והוא הידוע והוא הדעה עצמה הכל אחד, ... בלשון ה-[מעין החכמה, חכם קדמון מתקופת גירוש ספרד (אוצר החכמה)] ללמד שהבורא הוא הדעת והיודע והידוע ... בלשון ה-[ש"ה תולדות אדם בית הבחירה רצה] ... ואין ידיעת והיודע הקדוש ברוך הוא כן, אלא הוא הדעת היודע והידוע.

שמות ב [יג] וַיֵּצֵא בְּיָמֵי שָׂרָה בְּנֵי אֵשֶׁת הַיִּזְרְעֵלִים וַיְהִי בְנֵי אֵשֶׁת הַיִּזְרְעֵלִים עֶבְרִים נְצִיִּים וַיֹּאמֶר לְרִשָּׁע לָמָּה תִּפְּחֶה רַעְיָךְ:

[יד] וַיֹּאמֶר מִי שָׂמָךְ לְאִישׁ שָׂרָה וְשָׂפֵט עֲלֵינוּ הֲלֹהֵרַגְנִי אֵתָּה אִמֶּךָ כִּי אִתְּךָ הִרְגִית אֶת־הַמִּצְרִי וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֲנִי נֹדֵעַ הַדְּבָרִי: נדון בתפקיד טעם תלישא-גדולה (תלשא) ב-**(שמ' ב,ד)** **וַיֹּאמֶר**. תפקיד תלשא ללמד מתפקידיה לכתוב לפניה ולכתוב ממנה ואחריה. תלשא המלמד לכתוב לפניה למאמר משה **(שמ' ב,ד)** **וַיֹּאמֶר לְרִשָּׁע לָמָּה תִּפְּחֶה רַעְיָךְ**: ... **(שמ' ב,ד)** **וַיֹּאמֶר** אמנם זה דבר אחד הנציים אבל מוצע לומר שטעם תלשא בתפקיד שיעור, מלמד האיך משה קרא לו "רשע" מפני שמכה ישראל אחר מתוך נציון ו/או בזיון, וגם נותן שיעור זמן שבו נתלש (נעקר) איסור "לא תכה" רעך. לעומת פסיקת בית-דין ללאו הניתן למלקות מצווה מן התורה. ועוד יש כח לבית-דין גם שלא של סמוכים להכות מפני שלום הציבור ומניעת עבירות. האם הכאת מי שאינו רעך פטור? צ"ע.

[רש"י] (שמ' ב,ד) שְׂנֵי־אֲנָשִׁים עֶבְרִים - דתן ואבירם הם שהותירו מן המן:

נְצִיִּים - מריבים: **לָמָּה תִּפְּחֶה** – אף על פי שלא הכהו, נקרא רשע בהרמת יד: **רַעְיָךְ** – רשע² כמותך: (מקור אחד **[תנחומא שמות י]**) **[שפת"ח י]** דהל"ל למה אתה מכה רעך כמש"ל(ע"ל (ב,יא)) **מִפְּנֵי אִשֶׁת־עֲבָרִי** א"ו (אלא ודאי) פירושו למה תרצה להכות רעך (כי לא כתוב מכה): **[שפת"ח כ]** דק"ל איך קראו ריעו אם זה היה רשע וזה לא היה רשע לכן פ"י שג"כ חבירו היה רשע. מהרש"ל:

(דב' תצא כה,ג) אֲרַבְעִים יָבֹנּוּ לֹא יִסְיַף פְּרִי־סִיף לְהַכֹּתוֹ עַל־אֵלֶּה מִפְּנֵי רַבָּה וְנִקְלָה אֲחִיף לְעִיָּדָה: (הנאמר בשליח בית דין) בתוך תשובה העוסקת גם בסוגיה האם ניתוח לשיפור מראה הוא חובל, מצאנו ב-**[ש"ת להורות נתן חלק י סימן סח]** את הגדון הבא: **(ח)** ועדיין יש לברר מש"כ ה-[רמב"ם (פ"ה מחובל ה"א)] "אסור לאדם לחבול בין בעצמו בין בחבירו, ולא החובל בלבד אלא כל המכה אדם כשר מישראל בין קטן בין גדול בין איש בין אשה **דרך נציון**, ה"ז עובר בלא תעשה שנאמר **(דב' תצא כה,ג)** **לֹא יִסְיַף ... לְהַכֹּתוֹ**", ומבואר דליכא איסורא במכה אלא כשמכה דרך נציון, דהיינו דרך **ריב** וכפירוש"י **(שמ' ב,ד)** **שְׂנֵי־אֲנָשִׁים עֶבְרִים נְצִיִּים**, מריבים עיין שם. ומשמע שאם אינו מכה דרך ריב ליכא לאו. ובסמ"ג (עשין ע') כתב "דרך בזיון" עיין שם, הא אם מכה שלא בדרך בזיון ליכא לאו. ושוב ראיתי שכן דייק בתשו' הרלב"ח (קונטרס הסמיכה ד"ה עוד אני אומר דגם שיהיה דף ס' ע"א), שהאומר לחבירו הכני על מנת לפטור (מחמישה תשלומים) שהוא פטור, ונראה שגם הוא מותר ורמז לזה ממה שכתב הרמב"ם (רפ"ה מחובל) וכל המכה אדם כשר וכו' דרך נציון הרי זה עובר וכו', משמע שאינו עובר אלא דרך נציון עיין שם.

[ש"ת להורות נתן חלק י סימן סח (יא)] ועיין בשו"ע הרב ז"ל (ה' נזקי גוף ונפש סעיף ד') "אסור להכות את חבירו אפילו הוא נותן לו רשות להכותו, כי אין לאדם רשות על גופו כלל להכותו ולא לביישו ולא לצערו בשום צער אפילו במניעת איזה מאכל או משתה, אלא אם כן עושה בדרך תשובה, שצער זה טובה היא לו להציל נפשו משחת, ולכן מותר להתענות לתשובה אפילו מי שאינו יכול להתענות, ומי שיכול להתענות מותר אפילו שלא בדרך תשובה אלא כדי למרק נפשו לה' שאין טוב למעלה מטובה זו, וכן מותר להכות בניו הקטנים אפילו שלא בשביל חינוך תורה ומצוות אלא כדי להדריכם בדרך ארץ, הואיל ומתכוין לטובתם, וטובתם מוטלת עליו שהם ברשותו וכו'" עיין שם. הנה בהני איכא טובה ודאית ולכן מותר לצער עצמו ולחבול בעצמו וכיון דניחא ליה בכך שרי,

עד מתי בניו נחשבים קטנים? כתב בקונטרס **[נזר ים הלכות כיבוד אב ואם" הרב י"מ רושצקי ה"ו סעי' (כ)],** המכה לבנו גדול מנדין אותו שהרי עובר על לפני עור לא תתן מכשול (ש"ע מהגמ' מו"ק יז), ולא נקרא גדול לענין זה רק אחר כ"ב או כ"ד שנה (רמ"א). (א) מקור הגיל הוא מהב"י (ס' של"ד רפג) ע"פ גמ' (קידושין ל.) מ-16 – 22, ואמרי מ-18 – 24. אולם הברכ"י הביא את דברי הריטב"א (מו"ק יז). ולא גדול ממש אלא הכל לפי הענין באופן שיש לחוש, שיתריס כנגדו בדיבור או במעשה, אפילו לא יהא בר-מצוה אין ראוי להביאו להיות מכה או מקלל אביו, ומשום אורחא דמלתא בדגדול שכ"ח (שיתריס, שיכה חזרה) כי הא נקט גדול (אבל גם בקטן עשוי לקרות כן). (ב) לענין לנדות אב מכה, ע"פ היש"ש (הים של שלמה, מובא בפתחי תשובה אות יז) שאין לנדותו רק (המכה בן) מגיל כ"ד, אף שכבר אסור מגיל כ"ב, ובבן עז פנים אסור אף בגיל פחות מזה כנ"ל מהריטב"א. (ג) עוד כתב היש"ש בן נשוי נקרא גדול בלשון הבריות ודאי

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ל"ב במצוותך האמתי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **תמצית ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** = **סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = **מאריך**, רבוי; **דגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = **טרחא** – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקא** – ב"ב בורר לימוד במשמע אחד מרב משמעויות; **פסק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **ורקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; לפחות 4; ... **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישי: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא ואלא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה, עמירה, שגנה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

אסור להכותו אחר הנישואין, וסיים וז"ל לאו דווקא המכה בנו גדול אלא כל הגורם מכשול לחברו חייב נידוי ומנדין אותו כש"כ הרמב"ם בהלכות נדוי.

אבל כתב ב-**[הנהגות ופסקים (הגרי"ח זוננפלד) הלכות תוכחה ד]** קודם שעשה אדם את העבירה צריך למחות בו אפילו **בכח בהרמת יד**, אבל לא אחר שכבר עשה אין להרים יד עליו, (ובהערה כתב) וזהו רק קודם המעשה אבל אח"כ לא, וכדאיתא בארחות חיים **להרא"ש** (סי' ק"ט) **אם תרים ידך על חמך ואף אם הוא מקלל וכו'** (ובהערה כתב) והשואל דייק דרשאי להפרישו **אף בהרמת יד** מדאמרינן בע"ז (י"ח א') מי שיש "בידו" למחות, משמע **אפילו בהרמת יד**, ויתכן שרבינו הסכים לראיה זו. ועיין בדברי הגמ' ב"ק (כ"ח א') וברש"י שם דרשאי להלקותו ולהפרישו, וברש"י כתובות פו, ב כתב **מפנין** אותו קודם שעבר על העשה ויש בידו לקיים, ובמנ"ח מצוה ח' כתב דאינו אלא היתר אבל החובה רמיא אבית דין. וכדברי רבינו מבואר בתרומת הדשן סי' רי"ח, ודין מחאה זה הוא בכל אדם, כמבואר ביש"ש בב"ק פרק ג' דין ט'. ועי' בזה בקצוה"ח סי' ג' סק"א, בנתי"מ ובמשו"ב נתיבות (שם) לחלק בין הפרשה מאיסור וכפיה על מצוות עשה שהוא דווקא בבית דין, וע"ע בחת"ס חו"מ סי' קע"ז, רעק"א כתובות פו, א ובאמרי בינה דיינים סי' ט'.

סיכום תלשא ללימוד אלפניו: (שמ' בגיג) לְמַה תִּכְּה רַעְדָּ: (שמ' בגיד) וְיֵאמָר - תלשא כמלמד לכתוב לפניו, (א) ע"פ **ש"ת להורות**

נתן חלק י סימן סח] (יא) ועיין בשו"ע הרב ז"ל (ה' נקי גוף ונפש סעיף ד') בתפקיד **שיעור זמן** לאב ש-מותר להכות בניו הקטנים אפילו שלא בשביל חינוך תורה ומצוות אלא כדי להדריכם בדרך ארץ. ותלשא במשמע תלש איסור להתיר לבית-דין גם שלא של סמוכים להכות מפני שלום הציבור ומניעת עבירות.

(ב) שיעור הפעמים שיכה בניצוין כדי שיקבע כרשע (חזקת רשע)

(שמ' בגיג) שְׁנֵי-אֲנָשִׁים – מיעוט "אנשים" שניים, מדוגמאות בתו"כ - (וי' מצ') אפשר להסיק כי **שְׁנֵי-אֲנָשִׁים** במקף מלמד על שניים שוים לכתחילה. **עֲבָרָה** – טפחא, בתפקיד כפותחת טפח להתאפיין מהכתוב אחריה **נְצִים** (א) דרך ריב ביניהם (ב) מיעוט לשון רבים, שניים, מלמד שלכל אחד מן האנשים כבר היו לפחות שתי עבירות של "נצים". בזה זה כמו במחלוקת הידועה האם חזקה נקבעת בפעם השלישית או בפעם הרביעית.

רַעְדָּ – סלוק, מוגבל לאסור מכה דרך נציון (ריב) ובזיון. **ש"ת להורות נתן חלק י סימן סח]** (ח) שאם אינו מכה דרך ריב ליכא לאו.

סמ"ג (עש"י ע') ... אם מכה שלא בדרך בזיון ליכא לאו. וכגון: **ש"ת להורות נתן חלק י סימן סח]** (ט)

... וכן ראיתי בבאיורי הגרי"פ פערלא ז"ל על ספר המצוות לר"ס"ג (ל"ת מ"ז דף מ"ה ע"א), דמה **כל מכה וחובל זולת זה** שכתב הרמב"ם דחובל אסור דרך נציון או בזיון, לא בא אלא לאפוקי מכה לרפואה או האב הרודה את בנו ורב את תלמידו, אבל הו"ל בכלל דרך נציון או בזיון עיין שם.

וְיֵאמָר – תלשא, בתפקיד ללמד לכתוב ממנה ואחריה, כאן שיעור של שלושה אנשים שהיו ביחד, שאם דברים שנאמרו בפניהם אין זה נחשב לשון הרע. הכאה בדיבור הפה, הלכות שמירת הלשון, לשון הרע. וכן אם שלושה ראו מעשה, או רבים ראו מעשה דומה, אמנם כל אחד לעצמו, זה בבחינת דבר שנשמע ונודע ואז מותר לספר.

(רמב"ם דעות פ"ה,ה"ה) אחד המספר בלשון הרע בפני חברו או שלא בפניו, והמספר דברים¹ שגורמים אם נשמעו איש מפי איש להזיק חברו בגופו או בממונו ואפילו להצר לו או להפחידו הרי זה לשון הרע, **ואם נאמרו דברים אלו בפני שלשה** כבר נשמע הדבר ונודע, ואם סיפר הדבר אחד מן השלשה פעם אחרת אין בו משום¹ לשון הרע, והוא שלא יתכוין להעביר הקול¹ ולגלותו יותר.

[הגהות מיימוניות הל' דעות פ"ז,ה"ה] [1] סנהדרין פ' זה בורר מנין לדיין שלא יאמר אני מזכה וחברי מחייבין תלמוד לומר לא תלך רכיל: [2] ואם האומר מזהיר שלא לומר אפילו אמרו בפני רבים יש בו משום לשון הרע כדאמר בפרק זה בורר (לא א) שהוא תלמידא דגלי מילתא דאיתמר בבי מדרשא בטר עשרים ורתין שנין ואפקיה ר' אמי מבי מדרשא ואמר דין גלי רזיא. ספר המצוות:

[ח] פ"ק דיומא גרסינן מנין לאומר לחבירו דבר שהוא בכל יאמר עד שיאמר לך אמור ת"ל מאהל מועד לאמר לא אמור בדברים ע"כ: [פרק בתרא דמגילה דף כ"ח מר זוטרא כי הוה סליק לפורוייה אמר שרי ליה לכל מאן דצערן ע"כ]:

[כסף משנה הל' דעות פ"ז,ה"ה] ואם נאמרו דברים אלו בפני שלשה וכו'. בפ"ג דערכין (דף י"ז) וכתבה הרי"ף פרק במה מדליקין כל מילתא דמתאמרא באפי תלתא לית בה משום לישנא בישא מ"ט חברך חברא אית ליה. וכתב רבינו והוא שלא יתכוין וכו', כלומר שזה שהתנינו היינו שאם יבא במקרה לדבר בענין אינו אסור לאומר אבל לא שייתכוין לגלות הדבר יותר, ולא הוצרך רבינו לפרש שאם האומר הזהירם מגלותו שהם אסורים לגלותו דהא אין שם טענת חברך וכו' שכל אחד יזהר מגלותו סודו:

[כתב-עת שמעתין 170, התשס"ח 125 – 139] **[הפצת מידע על מישוה מסוכן]**.

החובה לאכוף שמירת פרטיות. ... בעל תפקיד ששגג וגילה סוד הקהל לאחד מקרוביו ... אם יוסיף לעשות כן, יש לסלקו מן הפרנסות ... יש לפסול מי שמגלה סוד מלהימנות עם טובי הקהל.

האם פקע האיסור כשהדבר נודע לרבים? כאשר פרטי המקרה נודע לרבים ... ויש להניח שתוך זמן קצר יודעו גם במקום אחר לשם עבר הפוגע, האם מוטב יהיה להקדים את המאוחר, שבהכרח יבוא, ולספר על מעשי הפוגע כדי שיוכלו להשמר מפניו קודם שיפגע באחרים. האם העובדה שהמידע כבר הופץ מתירה אמירתו?

[תוס' ערכין טו,ב] ד"ה כל מילתא, וכן רבנו יונה, **[בבא בתרא לט,א]** עולה שלא כרמב"ם, ולא כל דבר שכבר נודע מותר בפרסום, אלא רק דברים שניתן לפרשם לחיוב ושלילה. הם מפרשים את ההיתר בכך שהם מניחים שאותו אדם שאמר את דברי הלשון הרע בפומבי, התכוון לטובה.

מִי – מונח מלמד על כעין רבוי הסברים של תבנית הטעמים של **שְׁמִיךְ לְאִישׁ** – גרשיים קדמא, בתפקיד של דבר שאמור היה לקרות מאוחר וקרה מוקדם, כאן סיפור מעשה משה שלפי מדרש אחד רק נער אחד ראהו והוא סיפר לדתן ואבירם, לא היה ראוי להתפרסם כי לא היה ברבים ולא היה בו נזק לישראל שיהיה צורך להזהיר את ישראל ממהשה.

שָׂר וְשִׁפְטָ עֲלֵינוּ – מהפך פשטא זקא-קטן, זקא-קטן מלמד על שתי דרשות, מהפך פשטא מלמד שלפחות אחת מהן יוצאת מפשט המקרא. (א) הם הוציאו עליו לשון הרע לפרעה על המעשה ועליו שהוא נער, כי לפי דרשות כמו ב-**[מדרש תנחומא (ורשא) פרשת שמות י]**

ועדיין אין אתה איש ועודך נער ומשה היה בן ששים, ובמקור אחר היה בן עשרים. (ב) **שְׁמִיךְ לְאִישׁ שָׂר וְשִׁפְטָ** – גרשיים קדמא מהפך פשטא, מופע שני בתורה מתוך 12, פעולה שהתחילה, מושעת, מתחילה שוב, כאן זה גלוי הגואל לפני זמנו הראוי וזה הנדרש ב-**[מדרש תנחומא (ורשא) פרשת שמות י]** ברח למדין ועשה שם כ' שנה (ועד שהיו ראויין ישראל לגאולה

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **תמצית ההשערות**, **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך; **רבי**; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרשא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקא** – כד"כ בורר לימוד במשמע אחד מרב משמעות; **פסק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי (מיעוט) דרוש בפסוק כבענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **תרשא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה, עמירה, שגנה = שכחה; **פיר** – דרוש מהפסוק רעיון לנשוא אחר בהלכה:

1.8 שמות א,א (התשע"ח, בהשתתפות נחלת יעקב)

שמות א,א: וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִם **אֵת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ.**

וְאֵלֶּה – רביעי, בתפקיד ארבע **שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים** ע"פ **בעה"ט** - ר"ת שבי"ה, אף כשהיו בשבייה לא שינו שמותם. תפקיד טעם רביעי **וְאֵלֶּה** – רביעי, מורה לרבות על שמירת שמותם עד ארבעה דברים ששמרו עליהם במצרים.

נאמר ב-**[מדרש תנחומא (בובר) (פרשת בלק סימן כה)]** וישב ישראל בשטים (במדבר כה, א). ילמדנו רבינו בזכות כמה דברים נגאלו ישראל ממצרים, כך שנו רבותינו בזכות ד' דברים נגאלו ישראל ממצרים, שלא שינו שמם, ולא שינו לשונם, ולא גילו מסתורין שלהם, ולא נפרצו בעריות. (פי' **[הרא"ש עה"ת (במדבר כה)]** שניא' **[שמ' ג,כב]** **וְשָׂאֵלָה אִשָּׁה מִשְׁכַּנְתָּהּ וּמִגֵּרַת בֵּיתָהּ פְּלִיטָהּ וְכָל יְהוָה וְהִיא הַדָּבָר** הזה מופקד אצלם מפי משה י"ב חדשים. וב-**[מכילתא דרבי ישמעאל בא מסכתא דפסחא פרשה ה]** לומד מפסוק זה שלא נחשדו על לשון הרע ושלא הלשינו על כוונתם זו), ולא נפרצו בעריות.

וכן נאמר ב-**[ויקרא רבה (וילנא) (פרשה לב)]** רב הונא (גי' חונה) אמר בשם בר קפרא בשביל ד' דברים נגאלו ישראל ממצרים שלא שנו את שמם ואת לשונם ולא אמרו לשון הרע ולא נמצא ביניהן אחד מהן פרוץ בערוה בספר **[מוסרי הרמב"ם, מובאת דרשת האדמו"ר מבעלז זלה"ה, שנת התרצ"ז]** איתא במד"ר פר' זו, וכן במד"ר שה"ש ובמדרש שוח"ט בשביל ד' דברים נגאלו ממצרים: א) שלא שינו את שמם, ב) שלא שינו את לשונם, שדברו בלשון הקודש, ג) שהיו גדורים בעריות, ד) שלא שינו את מלבושם. ואיתא עוד במדרש רבא פרשה זו דרש רבי עקיבא בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים וגו'

מלת **וְאֵלֶּה** – מוטעמת בטעם רביעי שמשוער שכאן משמש בתפקיד של ארבע. דבר זה מתבסס על האוסף של 17% מהרביעי שבתורה שרשמתי עד עתה ע"פ דרשות התורה שבעל-פה שבהם במקום הופעת טעם רביעי יש ארבע דרשות, ובמקום הופעת מונח רביעי יש לפחות ארבע דרשות. אפשר שגם כאן מרמז למסורת חז"ל לדרוש ארבעה דברים, ששמרו עליהם בשבייה של מצרים ובזכותם נגאלו ממצרים. ע"פ ויקרא רבא ותנחומא ארבעה הדברים הם: שם, לשון, הימנעות מלשון הרע – שמרו מסתורין שלהם, לא נפרצו בעריות, ב-**[מנחם ציון פרשת בשלח]** וזה היה החסד נעורים שאמרו חז"ל **[ויק"ר פל"ב ה]** בשביל ג' דברים נגאלו ממצרים שלא שינו שמם ולשונם **ומלבושם**, (מוציא לשון הרע - מיסתורין ומכניס לבוש) ולא מצאתי גירסה זאת. אפשר היה להסביר ששמות כבר מוזכר בכתוב והארבעה דברים מתרבים על על השם: לשון הקודש, שמירת הלשון, גדורים בעריות, לבוש. אבל המדרשים מדברים רק על ארבעה דברים ושמות הם אחד מהם.

אֵת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ. חצי פסוק זה בעל תבנית טעמים כלהלן: **אֵת יַעֲקֹב** – (אתנה) מונח זקא-קטן ותוכנו תאור, ואחריו **אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ** - פעולה. תבנית העשויה ללמד במידת לימוד לאחריו ואלפניו.

[אור החיים] נותן פירוש אחד שרק בני יעקב באו מרצונם ולא שאר יוצאי ירכו. אבל בפירוש אחרון כתב עוד ירצה אומרו **הַבָּאִים** וגו' שבא ליומר מופת חותך כי ברצונם באו והראיה שאחר מות אביהם ועלו ארצה כנען חזרו פעם ב' כאמור בפרשת ויחי, והוא אומרו **הַבָּאִים מִצְרָיִם** **אֵת יַעֲקֹב** מחדש **אִישׁ וּבֵיתוֹ**. **בָּאוּ** אחר שעלו משם חזרו למצרים **אִישׁ וּבֵיתוֹ** ומנה הכתוב מי הם בעלי צדקות זה ראובן וגו' הא למדת כי ענפי האילן כאילן עצמו שוים לחפון בגזירת מלך ויכתב בספר זכרון לפניו ליראי ה' וגו': היינו הלימוד מ- **אֵת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ** מלמד אלפניו אל **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִם** שכל יוצאי ירך יעקב באו לקיים גזירת מלך ולא רק בני יעקב.

שמות א,ו: וַיִּמַת יוֹסֵף וְכָל-אָחָיו וְכָל-הַדּוֹר הַהוּא:

(ז) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצִמוּ בְּמֵאֵד בְּמֵאֵד וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם: פ

(ח) וַיָּגֶם מֶלֶךְ-חָדָשׁ עַל-מִצְרָיִם אֲשֶׁר לֹא-יָדַע אֶת-יוֹסֵף:

(שמות א,ו) **וַיִּמַת יוֹסֵף וְכָל-אָחָיו** – מהפך פשטא זקא-קטן, זקא-קטן בתפקיד שני לימודים בנסיבות מותו המוקדם של יוסף. מהפך פשטא מוציא לפחות לימוד אחד מפשט הכתוב.

לימוד (א) (הנהגה ושלטון על מצרים) [תורה שלמה = תו"ש נא] ... והלא יוסף היה הקטן שבהם [ולקח טוב] חוץ מבנימין) אלא שהרבנות קוברת לבעליה ואבק מלכות קשה [אבות דר' נתן נוסח ב' מכת"י, פכ"ב] [ולקח טוב] ומת קודם לכולם.

(שמות א,ו) **וַיִּמַת יוֹסֵף וְכָל-אָחָיו** – מהפך פשטא בתפקיד מגלה על היפוך הטבע מסיבות אחדות המובאות במדרשים. שבדרך כלל בדרך הטבע המוקדמים להיוולד הם המוקדמים למות, וכן, כמשנה למך היו לו תנאי ואיכות חיים טובים מאחיו, ואף-על-פי-כן יוסף הצעיר מרוב אחיו מת קודם לכולם, ולוי שהיה השלישי מבין האחים מת האחרון.

לימוד (ב) (הנהגה ושלטון על ישראל) [תו"ש הערה נא] (ע"פ [מדרש שכל טוב] לפי שנהג ברבנות עליהם ... הוא אמר [בר' ויחי ג,כב] אֲנִי אֶכְלָל אֶתְכֶם אמר הקב"ה ניראה מי הוא המכלכל אני או אתה, לפיכך מת יוסף תחלה, ואחר כך כל אחיו. אפשר שיוסף היה לו תלות את כלכלת אחיו בה' ולא בעצמו.

(בר' ויגש מת,יא) וְכָל-פְּלִטָתִי אֶתֶּךָ שֶׁם כִּי-רָעַד חֲמֹשׁ שָׁנִים רָעַב פְּרִתְנִישׁ אֶתְּךָ וּבֵיתְךָ וְכָל-אֲשֶׁר-לְךָ: למה "שכל טוב" המובא ב-(שמות א,ו) לא מעיר על מלת וְכָל-פְּלִטָתִי שהקב"ה אמר ניראה מי הוא המכלכל אני או אתה?
במסגרת זאת אפשר לשלב גם את הסיבות הבאות: **[תו"ש נב]** י' פעמים אמרו בני יעקב ליוסף עבדך אבינו ושמע יוסף את הדבר ושתק ושתיקה כהודאה לפיכך נתקצרו משני חייו י' שנים **[פרקי דר"א פל"ט]**, **[תו"ש נג]** למה מת יוסף קודם לאחיו, שלא יאמר הוא אם אחיו מתים תחילה, הרי לקח הקב"ה אחי (כעונש) שמכרוני מביתי וקברתי **[מדרש]**.

וְכָל – טפחא, טעם טפחא כעוצר גורם לשנוי ניקוד מילת "כל" לחולם חסר, כאשר ברב הפעמים בתורה מלת "כל" מלווה במקף ההטעמה מתרחקת ממנה למלה הבאה ולכן הניקוד הוא קמץ-קטן.

וְכָל – טפחא בתפקיד שנוי ללמד שאין משמעות מלת "כל" הכל ממש וגם שאין למדין מן הכללות (היינו ממלת כל, שזה הכל ממש) כמובא ב-**[תו"ש הערה מט]** ... ובלקח טוב פינחס כו, יב, א, קלב, רבי ישמעאל אומר שאול בן הכנענית הוא זמרי בן סלוא וכי' שהיה במפקד במדבר סיני, ואל תתמה שהרי שאול בן הכנענית היה מיורדי מצרים וחיה עד סוף ארבעים שנה של מדבר, והא כתיב

ב"ה טוב טעם ודעת למדני פשוט (ל) כי במצוותך האמנית – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **הפצית ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ופקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מקף** פשוט – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך; **רבי**; **דקא** – מצריך; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טרקא** – שנוי משמעות, רבוי מתפסט; **מרכא טפחא** – קב ששויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דקא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – בד"כ בורר לימוד במשמע אחד מרב משמעויות; **פסק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; **זולא** = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא וזולא** – מלמד, רמז לכלל הפרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור מחיצה, עמירה, שגגה = שכחה; **פיר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.9 שמות א,א (התשע"ט) (בהשתתפות נחלת יעקב)

שמות א,ב: וְכַאֲשֶׁר יַעֲנֶה אֹתוֹ בֶן יִרְבֵּה וְבֶן יִפְרָץ **וְיִקְצֹוּ מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:**

(שמות א,ב) **וְכַאֲשֶׁר יַעֲנֶה אֹתוֹ** - פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני לימודים, פשטא מרמז ששני הלימודים כפשט הכתוב. אפשר כי פשט (א) יהיה כפ' [רש"י] (שמות א,ב) **וְכַאֲשֶׁר יַעֲנֶה אֹתוֹ** - **בכל** מה שהם **נותנין לב לענות**,³ כן לב הקדוש ברוך הוא להרבות ולהפריץ: [שפת"ח צ] ר"ל דק"ל (דקשה לו לרש"י כי פשט הכתוב) דבפסוק משמע מתוך שהיו מענין אותן לכך היו רביץ (שהעניו גרם לרבו) וכי לא סגי בלאו הכי (האם ללא העניו לא היו מתרביץ) וע"ק (ועוד קושיה) דאדרבה עינוי ממעט פריה ורביה ועל זה פירש [רש"י] **בכל** כו' ר"ל לא היו מענין אותן אלא מחשבתן היה כן:

פשט (ב) יהיה כלימוד [מדרש אגדה (בבור)] (שמות א,ב) **וְכַאֲשֶׁר יַעֲנֶה אֹתוֹ בֶן יִרְבֵּה וְבֶן יִפְרָץ**. מלמד שבכל יום ויום היו מחזקים עליהם את השיעבוד כדי לכלותם והם פרים ורבים ביותר:

לפי רש"י ושפת"ח יש להסביר שפסוק זה מלמד על מחשבת המצרים לפני שהחלו לענותם בפועל, ואילו [מדרש אגדה] מלמד שכבר החלו לענותם ובצירוף פ' [רש"י] נתנו לב, היינו מלכתחילה מחשבתם הייתה לחזק את העניו מיום ליום.

[תורה תמימה] (שמות א,ב) כן ירבה וגו' - כן רבו וכן פרצו מבעי ליה, אמר ריש לקיש, רוח הקודש מבשרתן כן ירבה וכן יפרוץ⁴ [בבלי סוטה יא,א]. : [ת"ת הערה טו] כלומר, רוח"ק אומרת למצרים לא תועיל לכם כל התחכמות נגד רבויים של ישראל אלא (שמות א,ב) **וְכַאֲשֶׁר יַעֲנֶה אֹתוֹ בֶן יִרְבֵּה וְבֶן יִפְרָץ**: [תורה שלמה קנח הערה] אמר להם הקב"ה, זרעו של אברהם שאמרתי לו כה יהיה זרעך מתמעטין? כך חשבתם למעטן, חייכם (שמות א,ב) **וְכַאֲשֶׁר יַעֲנֶה אֹתוֹ**, מה אמרתם (שמות א,ב) **פְּרִיָּהּ**, חייכם, **בֶּן יִרְבֵּה וְבֶן יִפְרָץ**. ... [תו"ש קנט] אמר להם האלהים אני אמרתי לאברהם אביהם שאני מרבה בניו ככוכבים ונאמר (ישעיהו נה,יא) **בְּנֵי יִהְיֶה דְבָרִי אֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּי לֹא יָשׁוּב אֵלַי רִיקָם כִּי אֲסֵעֶשֶׂה אֶת-אֲשֶׁר סָפַצְתִּי וְהַצְלִיחַ אֲשֶׁר שָׁלַחְתִּיו: ...** ואתם מתחכמים ... נראה איזה דבר עומד או שלי או שלכם מיד (שמות א,ב) **וְכַאֲשֶׁר יַעֲנֶה אֹתוֹ בֶּן יִרְבֵּה (שמר"ר פ"א,טו)**

בֶּן יִרְבֵּה – מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, אפשר שזה כעין רבוי על רבוי באופן שמעל לטבע. **וְבֶן יִפְרָץ** – מונח אתנה, רבוי והגבלה. אפשר כי ההגבלה היא שכל דרך ענוי לא תצלה.

וְיִקְצֹוּ - זקף-גדול, ענין בעל שלוש נקודות כאשר אפשר ששתיים מהן באופן אחד ואחת באופן אחר. **רש"י** (טט - המצרים) קצו בחייהם כלומר המצרים מאסו בחיי עצמם, והסיבות לכך:

רש"י (א) ורבותינו דרוש כקוצים היו בעיניהם. [תורה שלמה (קלא) (קלב) מדרש הגדול] אמר ר' יוחנן שהיו (בני ישראל) דומין ביניהם כקוצים.

(ב) [יוסף דעת על רש"י] (שמצרים) היו בעיני עצמם כקוצין המושלכים בין הנטיעות. (ג) [זהר ח"ב י"ח] דהוו מתעקצי ממלאכי השרת כהני קוצי דמעקצי בהו אינשי.

מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל – 17 מופעים בתנ"ך, תמיד בסוף חצי פסוק, היינו בטעמים טפחא אתנה או טפחא מרכא סלוק. [זוהר ח"ב שמות דף ב,א] מהו עם בני אלא (שמות א,ט) **עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** ממש מההוא (שמות א,א) **יִשְׂרָאֵל** (היינו יעקב) דלעילא דחשיבו דעם בני ישראל הוו ולא עם יי' וכתוב **וְיִקְצֹוּ מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל** ולא כתיב מפני [דף יז עמוד ב] עם בני ישראל אלא מפני בני ישראל ממש.

מפירושים אחרים על [זוהר ח"ב שמות דף ב,א] רוצה לומר שכולם בודאות בני יעקב – ישראל אבינו ולא התערבו במצרים. **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** – מרכא סלוק, בתפקיד רבוי והגבלה, מלמד שכל ישראל הגבילו עצמם מחיתון עם המצרים.

מִפְּנֵי – טפחא בתפקיד פותח טפח להתאפיין מהכתוב אחריו, ובתפקיד התפשטות האפיון שמאחריו לכתוב לפניו היינו למלת **וְיִקְצֹוּ**. מזה יובן הסבר נוסף ל-**וְיִקְצֹוּ** מפני שבני ישראל נשמרו מחיתון עם המצרים, לכן זה הפריע מאד למצרים.

שמות א,טו: וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמִלְכַת הַעֲבֵרָתַי **אֲשֶׁר שָׁם הָאֶחָת שִׁפְרָה וְשָׁם הַשְּׂנִית פּוּעָה:**

(טט) לפי הבנה פשוטה היות וכל הענויים עד פסוק (א,טו) לא מנעו את התרבות בני ישראל, פרעה ציווה למילדות העבריות להרוג את הבנים הזכרים מיד אחרי הלידה. תיב"ע מלמד שהצווי היה כדי להמית את מהריב ארץ מצרים שיוולד בעדת ישראל). תוכן האמירה למילדות נמצא רק בפסוק (א,טו)

לכן אפשר ש-**וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם** – פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן בתפקיד הוא שתי אמירות, פשטא מלמד על פשט הענין ו-[תורה שלמה בהערה קנה] הביא ראיות אחדות שפעמיים ויאמר בא למדרש.

(שמות א,טו) **וַיֹּאמֶר** - (א) לא למילדות אלא להכמי מצרים לפתור את חלומו המובא ב-[תיב"ע] או חלומו המובא ב-[תורה שלמה קנה] (ב) אמירה למילדות, שלפי (שמות א,טו) **וַיֹּאמֶר** – רביע, בתפקיד ארבע מרמז לארבע אמירות למילדות.

[כתר יונתן] (תרגום של תיב"ע) [(שמות א,טו) **וַיֹּאמֶר**] פרעה ישן היה, ראה בחלומו והנה כל ארץ של מצרים עומדת בכף מאזניים אחד וטלה בן כבשה בכף מאזניים אחד והייתה כורעת כף מאזניים מטלה בתוכה. מיד שלח ויקרא כל חרטומי מצרים ויגד להם את חלומו מיד פתחו פיהם ייניס וימברס ראשי חרטומים ויאמרו לפרעה בן אחד עתיד להיות נולד בעדתם של ישראל שעל ידו עתידה להחרב כל ארץ של מצרים (טט: עד כאן לא בתוכן הפסוק) ובעבור כן ייעץ פרעה מלך של מצרים למילדות היהודיות ששמה של אחת שפרה היא יוכבד ושמה של השניה פועה היא מרים בתה:

[תורה שלמה קנה] ע"פ [ילקוט נר השכליים] בשעה שנתעברה אמו של משה באותו הלילה חלם פרעה שנפלו כוכבי מצרים מן השמים וכנסן אחד מישראל לחיקו והשליכן לים, ומיד אמר פרעה לחרטומי מצרים ועשו באסטגנינותם ואמרו זה בן במעי אמו ואינו נלקח אלא במים. והם לא ידעו שעל מי מריבה הוא נידון ומיד גזר פרעה (שמ' א,כב) **פְּלִהֶבֶן הַיְלִיד הַנְּאֻרָה תִּשְׁלַחְנָהּ וְכִלְהֶבֶת תִּחְיֶינָה: ס**

פ' [רש"י] (שמ' א,טו) שאמרו לו אצטגניניך שעתיד להוולד בן המושיע אותם (טט: בלי הסבר מדוע הגיעו לאמר זאת לפרעה) [פסיקתא זוטרטא (לקח טוב)] (שמות א,טו) תניא **שָׁם הָאֶחָת שִׁפְרָה** [זו יוכבד, ולמה נקרא שמה **שִׁפְרָה**], שמשפרת את הולד, ...

וְשָׁם הַשְּׂנִית פּוּעָה. זו מרים בת יוכבד, שהיתה פועה ברוח הקודש ואומרת עתידה אמי שתלד בן שיושיע את ישראל,

הסבר לאופנים השונים להתגלות הנבואה על לידת מושיען של ישראל. יצאה מהקב"ה נבואה לעולם על לידת מושיען של ישראל. פועה זכתה לידיעה אמיתית ברוח הקודש. לפרעה התגלה הדבר בחלום של חורבן מצרים ובגלל המאזניים דומה רעיונית לנאמר ב-

(דניאל ה,כה) **וַדָּגָה כְּתָבָה דְּרִי רָשִׁים מִנְּאָ מִנְּאָ תִּקְל** (שקלו מעשיו) **וּפְרָסִין: [רש"י]** פרסה מלכותן ונתנה לפרס ומי היינו חורבן בכל. חרטומי מצרים הגיעו למסקנה שהמושיע ילקח במים ולא על חורבנה המלא של מצרים שיהיה בים סוף כמו שנדרש ב-[ילקוט נר השכליים] " והשליכן לים "

[תורה שלמה קנו, מדרש הגדול, הערה קנו גמ' ע"ז כ"ו,א עם קצת שינויים] (שמות א,טו) **וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמִלְכַת הַעֲבֵרָתַי**,

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוות האמנית – התלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשע"ט; **אֲתָנָה**, **סְלוּק** – **סוּף** **סְפוּק** (נקראים קיסרים ופקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מִקְרָא פְּשָׁט** – מוציא פשט; **מִרְכָּא** = **מֵאֲרִיךְ**, רבוי; **דְּרָא** – **דְּרָא** – מצרף; **תְּבִיר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טַפְחָא** = **טַרְחָא** – שני משמעות, רבוי מתפסט; **מִרְכָּא טַפְחָא** – קב' שעשויה לגדול, ויור לרבות, מכל מקום; **דְּרָא תְּבִיר טַפְחָא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטי; **מִרְכָּא תְּבִיר טַפְחָא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטי; **תְּבִיר מִרְכָּא טַפְחָא** – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטי; **מִקְרָא** – בדי"ב בורר לימוד במשמע אחד מרב משמעות; **פְּסָא** – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זְרָקָא סְגוּלָא** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פְּשָׁט** – פשוט, 1; **זְרָקָא קְטָן** – 2; **זְרָקָא גְדוּלָא** – 3; **רְבִיעַ** – 4; **זְרָקָא קְטָן** ... **זְרָקָא קְטָן** חביצ פסוק – הקטן; **הַשְׁלִישִׁי**: (קדמא – סדר קדמות; **אֲזֵלָא** = **גֵּרִישׁ** – יוצא מהענין; **קְדָמָא וְאֲזֵלָא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תְּלִישָׁא-קְטָנָה** = **תְּרַסָּא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; **תְּלִישָׁא-גְדוּלָה** = **תְּלִישָׁא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה, עמירה, שגנה = שכחה; **פִּיר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

תנו רבנן (הגבלות על מילדות) בת ישראל לא תילד את הנכרית מפני שמילדת בן לע"ז ונכרית לא תילד את בת ישראל מפני שחשונין על שפיכות דמים דברי ר' מאיר, וחכמים אומרים נכרית מילדת את בת ישראל בזמן שאחרים עומדים על גבה אבל לא בינה לבינה, ור' מאיר אמר לך אפילו אחרים עומדים על גבה לא. זמנין דמותבא ליה ידא על אפותיה (ט:לפעמים שמה ידה או אצבעה על אפו, ולר' מאיר על מוחו) וקטלה ליה.

שמות 10,ט **וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמִלְחָתוֹ. לְמִלְחָתוֹ** – טפחא ללא מרכא לפניו, בתפקיד עוצר – פסקא טעמא מהכתוב אחריה, ובתפקיד התפשטות אפיון ממנה אל הכתוב לפניו. באופן קריאה זה יוסבר שבאמירה של **מֶלֶךְ מִצְרַיִם** למילדות כפי שכבר הוזכר יש רבוי אמירה הנרמז בטעם מונח של מלת **מֶלֶךְ** אמר אמירה למילדות סתם, ופ"י **[אברבנאל (א,טו-טז)]** שהיו מצריות כי לא בטח שהעבריות תבצענה את גזרתו ורמזו להן להשתדל להמית הילדים (ראה ר' מאיר להלן). ולענ"ד ע"פ טעם טפחא במלת **לְמִלְחָתוֹ** היו מילדות מצריות ועבריות. אלא לפי **[מדרש הגדול]** אסרו חכמים לנכריות לילד עבריות ללא בני ישראל שיעמדו על גבן, ור' מאיר אוסר בכלל מפני שהמילדת הנכרית מעבירה ידה על פי הנוולד או מוחו, בלי שישגיחו בה אפילו העומדים על גבה.

שמות 10,ט **וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמִלְחָתוֹ** – טפחא בתפקיד כפותח טפח להתאפיין מהכתוב אחריו. **הַעֲבָרִית** – אתנח כהגבלה. כאשר שתי המלים ביחד אז מדובר על "מילדות עבריות" ומה-**[מדרש הגדול]** נלמד שלכולי עלמא מילדות עבריות מוגבלות לילד בנות ישראל ולא תילדנה נכריות. כאשר טעם טפחא בתפקיד עוצר – פוסק, אז המילדות הן הנכריות וההגבלה עליהן במחלוקת. ר' מאיר אומר שלא תילד את בת ישראל גם כאשר אחרים עומדים על גבה, וחכמים אומרים שנכרית מילדת בת ישראל כשאחרים עומדים על גבה.

שמות א,טז: וַיֹּאמֶר בְּנֵי־לְדָן אֶת־הַעֲבָרִית וַרְאִיתָן עַל־הָאֲבָנִים אֲסַבְּן הוּא וְהַמֶּתָן אֹתוֹ וְאִם־בַּת הוּא וְחָתָה:

[כתר יונתן] (תרגום של תיב"ע) **[(שמות א,טז) ויאמר כן כאשר שהייתה מולידות את היהודיות ותיראנה על המשבר אם בן זכר הוא תמיתן אותו ואם בת נקבה היא ותחיה:]**

[שמות רבה (וילנא) שמות פ"א, יד] (שמות א,טז) וַיֹּאמֶר בְּנֵי־לְדָן אֶת־הַעֲבָרִית, למה צוה להרוג אותם על ידי המילדות, כדי שלא יתבע הקדוש ברוך הוא ממנו ו(אלא) יפרע מהן, **וַרְאִיתָן עַל־הָאֲבָנִים**, מקום שהולד נפנה בו (אחרי הלידה), ... **אֲסַבְּן הוּא וְהַמֶּתָן אֹתוֹ**, אמר להם אם זכר הרגו אותו, ואם נקבה אל תהרגו אותה, אלא אם חיתה חיתה ואם מתה מתה, אמרו לו מהיכן נדע אם זכר אם נקבה, א"ר חנינא סימן גדול מסר להם אם פניו למטה דעו שהוא זכר שמביט באמו (ט: היינו) בארץ שממנה נבא, וכשהוא פניו למעלה היא נקבה, שמבטת בכרייתה בצלע (ט: מאדם הראשון), שנאמר **(בר' ב,כא) וַיִּקַּח אָדָם מִצֵּלְעָתָיו**, **(שמות א,טז) וַיֹּאמֶר** – רביע, בתפקיד ארבע אמירות (א) צווי זכר הרגו אותו (ב) ואם נקבה אל תהרגו אותה, אלא אם חיתה חיתה ואם מתה מתה, כלומר לא להשתדל להצילה וזה בניגוד לנדרש ב-**[רש"י]** ו-**[לקח טוב]** משם המילדת **שִׁפְרָה** - זו יוכבד על שם משפחת את הולד (כגון הנאמר במשנה שבת לא מעצבין את הקטן בשבת). (א) ו- (ד) אלו שני הסימנים ללידת זכר כמובא ב-**[מדרש אגדה (בבב) (שמות א,טז) (א) וַרְאִיתָן** – טפחא בתפקיד שני **עַל־הָאֲבָנִים**. סימן גדול מסר להם אותו רשע, אמר להם מי שמעוברת בזכר מצוננת כאבנים: **וְהַמֶּתָן אֹתוֹ**. (ד) וסימן גדול מסר להם אמר להם אם הוא זכר פניו למטה, ואם נקבה פניה למעלה: לעומת **[שמות רבה]** שבו סימן (ג) הוא כללי ולא סימן לזכר.

בְּנֵי־לְדָן אֶת־הַעֲבָרִית – פשטא מקף זקף-קטן, שני לימודים בפשט. (א) **[אברבנאל]** סבר שמילדות מצריות מילדות את העבריות. ופרעה סבר שהמצריות תמנתנה את הבנים והן לא עשו כן, **[המהרש"א]** מילדת מצריות ועבריות (ב) המילדות העבריות לא יעשו הצווי. אפשר שיש כאן שני לימודים בענין אין שליח לדבר עבירה ולשפיכות דמים יש שליח לדבר עבירה. נדרש ב-**[שמות רבה פ"א, יד]** (פרעה) צוה להרוג אותם על ידי המילדות, כדי שלא יתבע הקדוש ברוך הוא ממנו ו(אלא) יפרע מהן, בין הפוסקים יש ברור המבוסס על **(בר' נח טו) שִׁפְרָה גַם הָאֲדָם בְּאֶדָם דָּמָו יִשְׁפָּף** ועל **(שמות א,טז) וַיֹּאמֶר בְּנֵי־לְדָן אֶת־הַעֲבָרִית** האם בבן נח מתקיים דאין שליח לדבר עבירה כמו בישראל והעבירה שלו ולא של המשלח אע"פ שצווה את השליח לבצע העבירה או האם בבן נח יש שליח לדבר עבירה והעבירה של המשלח המצווה לבצע העבירה. הסביר ה-**[ימי שלמה הלכות שלוחין ושותפין פרק ב]** כי כבר עמד על זה הרב פרוש דרכים (=המשנה למלך) ז"ל בדרך האתרים דרוש ב' בסתירת המדרשים הנ"ל גם מסוגיית דפ' זה בורר הנ"ל, ולחלק יצא אין שפיכות דמים למדי אחרינא (עבירה אחרת) כדי לישב סוגיין דזה בורר הנ"ל דדוקא גבי שפיכות דמים חייב המשלח אבל בשאר עבירות אין שליח לדבר עבירה כמו בישראל עיין שם ודלא כמ"ש המחנה אפרים ז"ל דלדידיה לא מחלקא ליה הכי וכמבואר **[אנציקלופדיה תלמודית כרך ג, בן נח]** בן נח שהרג על ידי שליח, חייב, שנאמר: **(בר' נח טו) שִׁפְרָה גַם הָאֲדָם בְּאֶדָם דָּמָו יִשְׁפָּף**, היינו שופך דם האדם על ידי אדם אחר והוא שליח¹⁰⁵, שכל אלה שופכי דמים הם ועון הרגה בדם, ואפילו בישראל חייב על כל פנים מיתה-בידי-שמים* והמלך רשאי להרגם¹⁰⁶. בן נח חייב בין שהרג ישראל ובין שהרג נכרי¹⁰⁷. אף על פי שבשפיכות דמים נאמר בבן נח איש: **(בר' נח טו) מִיַּד אִישׁ אֲחִיו אֲדָרְשׁ אֶת־נַפְשׁ הָאָדָם**:¹⁰⁸, אף בת נח שהרגה חייבת, שנאמר: **(בר' נח טו) שִׁפְרָה גַם הָאֲדָם**, מכל מקום¹⁰⁹. **[הערות]** 105. בראשית רבה פ"ד. ועי' רמב"ם רוצח פ"ב ה"ב, ועי' אין שליח לדבר עברה: בידי שמים. 106. עי' רמב"ם רוצח שם ה"ב - ה"ד ומאירי סנהדרין ע"א, ב,מכות ט,א. 107. סנהדרין ע"א, ב? 108. בראשית ט ה. 109. סנהדרין שם ב?.

ט: פרעה סבר שבבני נח אין שליח לדבר עבירה ולכן המתת הולדות והעוברים תתלה במיתים ולא במצוה. והתורה צוותה בן נח שהרג על ידי שליח, חייב **(בר' נח טו) שִׁפְרָה גַם הָאֲדָם בְּאֶדָם** – טפחא בתפקיד לרבות על המבצע את השולח המצוה.

עַל־הָאֲבָנִים – מקף בורר בין משמעות המלה **הָאֲבָנִים** כפ' **[רש"י]** (א) **עַל־הָאֲבָנִים** - מושב האשה היולדת, ובמקום אחר קוראו משבר, ובין מלה זהה (כפ"רש"י בהמשך אבל היא כלי אחר) וכמוהו **(ירמיהו יח, ג) עֲשֵׂה מְלָאכָה עַל־הָאֲבָנִים**: מושב כלי אומנות יוצר חרס: **(שמות א,טז) אֲסַבְּן הוּא וְהַמֶּתָן אֹתוֹ וְאִם־בַּת הוּא וְחָתָה:**

[באר מים חיים] ... וכשנכנס עמם בדברים אז **(שמות א,טז) וַיֹּאמֶר** להם פעם שנית **בְּנֵי־לְדָן אֶת־הַעֲבָרִית וַרְאִיתָן עַל־הָאֲבָנִים אֲסַבְּן הוּא** כנזכר שרק בן אחד הוא מבקש בעת הזאת **וְאִם־בַּת הוּא וְחָתָה** שמקפיד על בנות ישראל והכל להראות כי טובה הוא מבקש לא רעה. ... ואח"כ פירש שפרעה צוה גם למילדות מצריות להרוג כל זכר במצרים כמו שאח"כ גזר על כל זכר הנוולד במצרים להשליך ליאור.

שמות 10,ט **אֲסַבְּן** – מקף כבורר בין (א) כלל הולדות הבנים וולד מסוים שהוא מושיען של ישראל. יש המפרש שפרעה צווה להמית את הולד המסוים אבל מפני שלא ידעו להבחין בו, הצווי חל על כל הבנים.

שמות 10,ט **אֲסַבְּן הוּא וְהַמֶּתָן אֹתוֹ** – מרכא פשטא מונח זקף-קטן, תבנית טעמים העשויה ללמד על לפניו לפניו, קושר גזירת **אֲסַבְּן הוּא וְהַמֶּתָן אֹתוֹ** אל גזירת עבודת הפרך ב-**(א, יד)** שמטרתן למעט את ישראל ואת מושיעם **[רש"י]** **וְחָתָה** – ותחיה: - סלוק כהגבלה, אם חיה מאליה תנו לה לחיות, אם צריכה רפואה הניחו ואל תטפלו בה, והמילדות שפרו אותן.